

MİMAR SİNAN

4. En Muh. Büyük Üstad Metajı Can ARPAÇ
10. Message From M.W. Grand Master Can ARPAÇ
15. İnsan..... Cevad Memduh ALTAR
21. Muhiddin Osman Omay Ahmet AKKAN
27. 31 Mart Olayı..... Celil LAYIKTEZ
43. Temel Ahlak Sorunları ve Bencil Gen Varsayımı Fuat GÖKSEL
46. Çekoslovakya'da Masonluk Falih ERKSAN
50. Masonluk Bizden Ne Bekliyor? Rasid TEMEL
53. Özgürlük Koparal ÇERMAN
59. ERâtn, Mevlâna ve Masonluk Üzerine Həsşan TURA
73. İnsan Hakları; Yazarlar, Mûsisiyenler; Yıldönümleri, Sütunlar İsmail İŞMEN
85. Türkiye Locası İğ'ad ve Konsekkrasyon İnifbalan Faruk DENİZ
87. Localardan Haberler Mimar SİNAN
88. Aramızdan Ayrılanlar Mimar SİNAN

MİMAR SİNAN

Gevşemeyin, endişe etmeyin.

İnancınız sağlamsa, mutlaka başarılırsınız.

Şânı Yüce Kur'an, S.III.139

Kapak Kompozisyonu : ŞİNASI BARUTÇU
Y E N İ L İ K B A S I M E V İ
Tel. 243 55 72 - 245 32 48 ☆ İSTANBUL - 1993

MİMAR SİNAN

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının
tarihî, çağdaş ve gerçekçi açıdan
araştırma ve yayın organıdır.

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası adına

İmtiyaz sahibi : Cavit YENİCİOĞLU

Yazı İşlerini fiilen idare eden : Reşad UMUR

DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.

ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR, ÜYELERE MAHSUSTUR. PARA İLE SATILMAZ

SAYI : 89 Nuruziya Sokağı 25, 80050 - Beyoğlu

Tel : 249 24 51 EYLÜL 1993

4. En Muh. Büyük Üstad Mesajı Can ARPAÇ
10. Message From M.W. Grand Master Can ARPAÇ
15. İnsan..... Cevad Memduh ALTAR
21. Muhiddin Osman Omay Ahmet AKKAN
27. 31 Mart Olayı..... Celil LAYIKTEZ
43. Temel Ahlak Sorunları ve Bencil Gen Varsayımı Fuat GÖKSEL
46. Çekoslovakya'da MasonlukFaliş ERKSAN
50. Masonluk Bizden Ne Bekliyor? Raşid TEMEL
53. Özgürlük Koparal ÇERMAN
59. Eflâtun, Mevlâna ve Masonluk Üzerine Hoşşan TURA
73. İnsan Hakları; Yazarlar, Müzisyenler ;
Yıldönümleri, Sütunlarİsmail İŞMEN
85. Türkay Locası İş'ad ve
Konsekrasyon İntibalarıFaruk DENİZ
87. Localardan HaberlerMimar SİNAN
88. Aramızdan Ayrılanlar Mimar SİNAN

EN MUH.. BÜYÜK ÜSTAD MESAJI

Sevgili Kardeşlerim,

Daha önce de dile getirdiğim gibi; işlerindeki insanlık sevgisini ve kardeşlik anlayışını, karşılık beklemeksizin paylaşabilen insanlar, Dünyanın neresinde doğarlarsa doğsunlar büyük bir ailenin bireyleridirler. Biz bu aileye Mason ailesi diyoruz.

Mason ailesinin de tıpkı başlangıçları yüzyıllar eskiye uzanan köklü aileler gibi ayakta durmasını sağlayan; zaman aşımını yenmiş kuralları, sarsılmaz gelenekleri, O'nu yarınlara taşıyan prensipleri vardır.

Sadece spekülâtif açıdan bile değerlendiresek, 276 yıldan beri Masonluk ailesinin ayakta duruşunun sırrı; aile bireylerinin, yaşadıkları Ülkelere yasalarına asla ters düşmeyen bu geleneklere, kurallara ve prensiplere Dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar sıkı sıkıya bağlı kalışlarındadır. Ne var ki, her büyük ailede olduğu gibi akrabalar arasında zaman zaman görüş ve uygulama farkları olanlara; daha da fenası

karakter ve davranış bozuklukları nedeniyle aileye yakışmayan kişilere de rastlanabilmektedir. İşte bu durumlarda, Yeryüzüne yayılmış olan Masonların bağlı bulundukları kendi ülkelerindeki Büyük Localar; muntazam Masonluğa gölge düşürebilecek bir tutum izleyen akrabaları yüzünden Masonik çizgiden sapmalar yapmak durumuna düşen Büyük Locaları; onların işine karışır bir havaya girmeden, Masonik nezaket ve etikete gölge düşürmeden uyarmaya çalışabilirler, bu durumu diğer muntazam Büyük Localarla birlikte değerlendirebilirler, hatta gerekirse sözkonusu durum düzelinceye kadar bu akrabaları ile ilişkilerini askıya alabilirler.

Ne yazık ki Kardeşlerim, şu anda iki ülkede meydana gelen olaylar Masonluk için üzücü bir görünümündedir. TESVİYE Dergimizin 7.ci sayısında da değinilen bu olaylar hakkındaki görüşlerimi sizlerle paylaşmak ve bu vesile ile Masonik bilgilerinizi tazelemek istiyorum.

İtalya'da bir süre önce P.2 Locası skandalı başlığıyla basına yansıyan olayın bir benzerinin daha ortaya çıktığı biliniyor. Çeşitli yolsuzluklara adı karışan sanıklar arasında bulunan ikiyüz kişinin İtalya Grand Orient'nının üyesi olduğu, savcılığın duruma el koyduğu, Büyük Üstadın bu sanıkların üyeliğine son verdiği ve bununla da kalmayarak, kendi seçtiği yedi locaya dayalı "Muntazam İtalya Büyük Locası"nı kurup, başına geçtiği de üzücü bir haber. Kuşkusuz olayın akışı izlenmektedir ve Masonik açıdan gerekenler yapılacaktır. Ancak bu olaylardan alacağımız ders; hepimizin üzerinde hassasiyetle durmaya çalıştığı Ham Taşların seçimindeki dikkat konusudur. Ve bu seçimde yapılacak hata payının artmasıyla, koskoca bir Büyük Locanın bile bölünüp, düzenli durumunu tehlikeye sokabilecek hale düşmesidir.

Masonluk açısından işin diğer bir üzücü yanı da; sokaktaki insanların yaptığı yolsuzluk ve ahlâksızlıklar üç-beş gün sonra unutulup giderken, olaya Masonluk yolunda olanların adları karışırsa, bunlar adalet önünde günün birinde aklansalar bile; bu konunun Masonluğa maksatlı, haksız, hatta bilinçsiz olarak karşı olanlarca, zaman aşımına uğramaksızın bir koz gibi kullanılmasıdır.

Bu nedenlerle Kardeşlerim, insanlık mâbedimizin kapısına getireceğiniz adayları seçerken yüklediğiniz sorumluluğun ne kadar büyük olduğunu, bu sorumluluğu adaylar hakkında soruşturma yapan Kardeşlerimin de paylaştığını, araştırma sonuçları oylanırken zaman zaman haksız yere atıldığı düşünülen bir olumsuz oyun bile üzüntü, kızgınlık ve kırgınlıkla değil; Masonluğun genel yararları açısından sağduyu, dikkat ve atana karşı hoş görüyle değerlendirilmesi gerektiğini bir kez daha vurgulamak istiyorum. Çünkü hepinizin bildiği gibi; Masonluk için önemli olan üye sayısı değil, O'na gönül veren insanların niteliğidir. Kardeşlerim, İtalya'daki olaylar nedeniyle vurgulanan diğer bir Masonik gerçek de, her devlette O devletin yasalarına göre kurulmuş, diğer ülkelerdeki Masonlardan idâri ve parasal konularda bağımsız sadece ve sadece bir tane düzenli Büyük Loca olabileceğidir. Muntazam bir Büyük Loca kurulabilmesi için aranılan şartları ise hepiniz biliyorsunuz.

Değerli kardeşlerim düzenli Masonluk zinciri içersinde zor durumda bulunan diğer bir ülke Yunanistan. Bildiğiniz gibi düzenli bir Büyük Locanın temeli; çırak, kalfa ve Üstadlardan oluşan Localardır. Büyük Loca, bu Locaların bağlı olduğu bağımsız, tek ve en büyük otoritedir. Bu otorite hiçbir nedenle, hiçbir şekilde paylaşılamaz. Oysa Yunanistan Büyük Locası ile Yüksek Şûrası arasında bir konkordato olduğu ve bu konkordatoya göre 33 dereceli Kardeşlerin

Yunanistan Büyük Locasının kontrolünden çıkabildiği, ayrıca Büyük Üstada tanınan yetki ve hakların Hâkim Büyük Âmir'e de tanındığı İngiltere Büyük Sekreterinin raporundan anlaşılmaktadır. Her ne kadar Yunanistan Büyük Üstadı konkordatoyu kaldırmak durumunda kalmışsa da; daha bu olay halledilmeden, bu defa Yunanistan Büyük Locasının siyasete karıştığı ve Makedonya'nın Yunanistan'a ait olduğu tezini yayınlarıyla, çeşitli girişimleriyle savunmaya çalıştığı görülmüştür.

Aslında her iki olay da düzenli Masonluk açısından yanlıştır.

Çünkü Yüksek Şûralar üyelerini yalnızca muntazam Büyük Localardan alabilirler. Diğer bir deyişle muntazam bir Büyük Loca olmayan yerde, Yüksek Şûra da olmaz. Yüksek Şûranın felsefi dereceler diye sınıflandırılan çalışmalarına, Masonik konuların daha derinlerine dalmak, adeta Masonluğun felsefesini yapmak isteyen Üstad derecesindeki muntazam Kardeşlerimiz katılabilirler. Felsefi derecelere devam edebilmek bütün Kardeşler için yararlıdır ama zorunlu olmadığı gibi, Kardeşler arasında bir üstünlük ve bir ayrıcalık nedeni de olamaz. Nitekim, Büyük Locamızın Yönetim Kurulunda görev almak veya Büyük Üstad seçilmek için felsefi derecelere devam etmek zorunluluğu yoktur. Tam tersine Büyük Locanın düzensiz ilân ettiği bir Kardeş, felsefi derecelere devam edemez. Bu gerçekleri gözönüne alınca da bir ülkede Büyük Loca ve Yüksek Şûra ayırımı yapılmasının anlamsızlığı ortadadır. Kaldı ki, bir ülkede değişik ritlerde felsefi çalışmalar yapan Kardeşler de olabilir. Ancak bu Kardeşlerin hepsi, o ülkedeki düzenli Büyük Locanın üyesi olmak zorundadırlar. Kısacası, Masonluğun idaresi muntazam Büyük Localarca yürütülür.

Yunanistan'daki ikinci olay bence daha önemlidir. Çünkü Masonluk insanları birbirinden ayırabi-

len her türlü düşüncüyü, görüşü ve girişimi hoş karşılamaz. Bu nedenle de bir kuruluş olarak Masonluk; çatısı altında ne iç, ne de dış siyasete yer vermez ve sonu insanlar arasında kanlı çatışmalara neden olabilecek girişimlere yeşil ışık yakmaz. O kadar ki, kardeşler arasındaki politik tartışmaları bile hoş görmez. Ve bence Büyük Locaların bu tutumu, Masonluğun yüzlerce yıldır ayakta kalışının en büyük nedenlerinden birisidir.

Kardeşlerim, konuyu noktalamadan önce yanlış bir yorumu yer vermemek için; Masonluğa gönül verenlerin dilerlerse kendi görüşleri doğrultusunda, kendi güçleriyle politikaya atılabileceklerini de vurgulamak isterim. Hatta bu girişimlerinin topluma yararlı olacağına da inanıyorum. Çünkü bu Kardeşlerimiz Localarına devam ederken, Masonluğu özümleyebildikleri ölçüde, Masonluk ışığını topluma yansıtarak; Bütün insanların özgürlük ve barış içerisinde yaşayabilecekleri, bâtıldan uzak, hak ve hakikatin egemen olduğu, Tanrı inancı, karşılıksız sevgi, hoşgörü ve kardeşlik duygularıyla dolu bir dünyaya doğru uzanan bir insanlık yolunu da aydınlatacaklardır.

Bütün bu olayların ışığında konuyu özetlersek:

Kendi ülkelerinin yasaları çerçevesinde kurulan ve yönetim açısından birbirlerinden tamamen bağımsız olan muntazam Büyük Localar; bir taraftan yalnız kendisi için değil, bütün insanların mutluluğu için çalışan insanların çoğaltmasını sağlamak gayesiyle el ele verirken, bir taraftan da tarihin akışı içerisinde kök salan Masonik gelenek ve kurallara gölge düşürülmesini birlikte sağlamaya çalışırlar. Ancak bu sayede, ara sıra çıkabilecek pürüzlerin hızla giderilmesi, düzenin bozulmaması ve masonluk ışığının hiçbir kesintiye uğramadan yarınlara taşınması sağlanabilir.

Tıpkı, bu yolda İtalya ve Yunanistan Büyük Localarının en kısa sürede sorunlarını çözüp, Masonluğun düzenli yürüyüşüne tekrar ayak uydurarak Masonluk ışığını yarınlara taşımaya çalışacakları gibi...

Kardeş Sevgilerimle

Can ARPAÇ

Bodrum, 20.07.1993

MESSAGE OF THE M.W. GRAND MASTER

Dear Brethren,

As I mentioned many times before, people who possess the love for humanity and brotherly understanding are the members of a large family. We call this the "Masonic Family".

Masonic Family, like any other well founded families whose roots are in the past centuries, have regulations which are not affected by time, strong traditions and principles which carry it into the future.

Even if we evaluate this from the speculative point of view, we see that the secret which keeps the Masonic Family strong and upstanding since 276 years, lies in the members of this family, wherever on earth they may be, strongly abiding with this regulations, traditions and principles, which are never to the contrary to the laws of the countries in which they live. Like in all large families, however, we come across some relatives who have differences of opinion and applications. What is even worse, we meet members of inferior character who are not befitting this family.

In situations like this the Grand Lodges of all Masons throughout the world can try to warn the Grand Lodges who deviate from the Masonic route because of these "relatives" who becloud the regular Masonry by their attitudes, can evaluate the situation with other regular Grand Lodges and even can suspend their relations with these "relatives" until the situation is back to normal.

It is unfortunate my brethren that some incidents that occurred in two countries are disquieting for Masonry. My views about these incidents, which were mentioned in the 7th issue of TES-VIYE magazine. I want to share with you and revive our Masonic knowledge.

We know that another incident, similar to the scandal of the Lodge P2 which became a topic for the press, erupted in Italy sometime ago. It was annoying to learn that about two hundred of the suspects who were involved in various illegal matters are members of the Grand Orient of Italy, that the District Prosecutor has the matter in hand that the Grand Master terminated the membership of these people and furthermore, he formed a "Regular Grand Lodge of Italy" basing it on seven lodges he has chosen and became the Grand Master there of. The trend of the incidents have been closely followed and all there is to be done masonically will be done, but the lesson we learn from these incidents is to be meticulously careful in choosing the "rough ashlar" for our Order, because an error done during this choice may cause a Grand Lodge to split up and endanger its regularity.

Another annoying side of the matter from Masonic point of view is that when a man in the street gets involved in such illegal matters is easily forgotten in few days, while when masons are involved, even they are found innocent after the trial, it is used against Masonry for a long time to come.

Therefore, my brethren, I once more like to emphasise on the point that we must realise the importance of our responsibility when choosing candidates to bring to the door of our temple, that this responsibility is also shared by those brethren who are assigned to make the necessary investigations about the candidates and that we must show tolerance and understanding to those who may cast even one black vote following the reading of the investigation reports and should not be angry or cross with them, thinking that this is for the general benefit of Masonry. We all know that in Masonry it is not the quantity which is important but the quality of those people who set their hearts in it. Another significant Masonic truth evolving from these incidents in Italy is that there should be only one regular Grand Lodge in one country, established in conformity with the local laws and regulations, independent from other masonic organisations in other countries in administrative and financial matters. We all know what the necessary requirements are to establish a regular grand lodge.

Another country which is having hard times in our Masonic Chain in Greece. As you all know a regular Grand Lodge is founded on lodges working on the basic three degrees, namely: Entered Apprentice, Fellowcraft and Master Mason. The Grand Lodge is the sole and supreme authority over these lodges. This authority can never and under no circumstances be shared. It is understood from the report received from the Grand Secretary of the Grand Lodge of England that there exists a concordat between the Grand Lodge of Greece and the Supreme Council of the Ancient and Accepted Scottish Rite of the same country and according to this concordat, those brethren who have achieved the 33° can no longer be controlled by the Grand Lodge and the authorities of the Grand Master are also recognised to the Sovereign Grand Commander Although the Grand mas-

ter of Greece had to declare this concordat null and void and while this matter was not totally solved, we see that the Grand Lodge of Greece gets involved in various ways in politics by defending the idea of Macedonia belonging to Greece.

Both cases are erroneous from Masonic point of view; because Supreme Councils can recruit their members only from regular Grand Lodges. In other words, where there is no Grand Lodge there can be no Supreme Council. All our Master Masons can join philosophical degrees of the Supreme Council if they want to improve their Masonic knowledge more deeply and philosophically. It is beneficial for all brethren to follow the philosophical degrees, but it is neither obligatory nor it renders any superiority to this brethren over others. Likewise, one is not required to follow the philosophical degrees to become a member of the Grand Lodge or to be elected to the office of the Grand Master. On the contrary, a brother declared irregular by the Grand Lodge cannot attend the philosophical degrees. With this points in mind one can realise how meaningless is to make separation between the Grand Lodge and the Supreme Council. There can be brethren attending the philosophical labours of various Masonic rites in a country provided that they belong to a lodge under a regular Grand Lodge. In short, Masonry is governed by regular Grand Lodges.

As far as I am concerned, the second incident in Greece is more important than the first, because Masonry is against any idea, view and attempt which separates people from one another. It is for this reason that Masonry does not allow local or international politics under its roof, nor does it favour any attempt which may last in bloody skirmishes among men. So much so that it does not favour even political discussions among brethren. This is one of the

main factors for Masonry to survive for hundreds of years.

Brethren, before I end this subject I wish to clarify one point. Masons can, according to their views and own possibilities, enter politics and I believe that such endeavours are beneficial to the society in which they live, because while these brethren continue to attend their lodges, they also can, best to their abilities, extend the light of Masonry to all humanity for a world full of brotherly love, tolerance, mutual respect, belief in God, justice and truth.

If we summarise the whole matter:

The regular Grand Lodges established according to the laws of their countries intally independent from one another, while working hand in hand to increase the number of people striving not only for their own happiness but for the happiness of all men do also try to keep the Masonic tenets and principles, which have their roots deep in history, pure and unsullied. It is only thus that we can achieve certain problems to be quickly solved, harmony kept and Masonic light carried into the future unextinguished; like the Grand Lodges of Italy and Greece we hope will solve their problems in the near future, fall into the regular footsteps of Masonry and carry the light of Masonry into the future.

With fraternal greetings,

**CAN ARPAÇ
Grand Master
Bodrum, 20.07.1993**

İNSAN

Cevad Memduh ALTAR

"İnsanoğlu nedir, ne değildir?" sorununca yönelik araştırmalar, sayılamayacak kadar çoktur; ama sorun gene de tatmin edici sonuçların elde edilebilmesine imkân sağlamamıştır. Çünkü insan hayatında, Statik-Düşün'den Dinamik-Düşün'e geçmenin olağanüstü ürünlerini vermede de oldukça ileri aşamalara ulaşmış bulunan aklın, -psikolojik bir sebep olmadan- herhangi bir noktada durup tükenmesi söz konusu olamaz. Yani insanın, dolayısıyla insanlığın, evrensel hayatın akışı içinde, statikleşip, her yönü ile ansızın donup biçimlenmesi mümkün olmayacağı içindir ki, bu problemlili yaratığın, değişmez bir yorum ve yargıyla tanımlanamayacağı da bir gerçektir; ve işin güzel, hatta ilâhi olan yönü de budur (!).

Akıl ve ruh gücünü değerlendirebildiği kadar, bu iki ana gücün ortak sentezini değerlendirebilmede de usta olan, hatta evrimisel çabada hikmet kademesine bile erişebilen insanın, herhangi bilimsel ya da filozofik bir tanımlama ile sınırlanabilmesi mümkün olamamıştır; ve olamayacaktır da. O halde insanoğlunun, sonsuz bir evrimin dinamizmi içinde incelenebilmesi yolunda çaba harcaması gerekeceği tabiidir; ve insana yönelik araştırma ve incelemeler, yorum, yargı ve düşünce-ler bitmeyecektir, tükenmeyecektir.

Yüzbinlerce yıllık bir yaşamın meydana getirdiği deneyimle, evrimde erişmişliğe yönelebilmek yeteneğini az çok elde edebilmiş olan insan, sevgi gibi, eşsiz bir hüneri, hemcinsiyle paylaşabilmede de gözyaşartıcı örnekler vermiştir. Bununla birlikte gene insan, gelişim çabasını engelleyip duraklatan korkunç olayları yaratabilmede de ustaca bir hü nere sahiptir. Düşünebilme mutluluğuna eren her insana dehşet veren, böylesine bir tablo karşısında insan, insanı arama, insanı tanıma,

insanı tanımlama ve tanıtmaya isteginde de azimlidir; yani insan insandan vazgeçememektedir (!). Ve bu eşsiz yaratık, çözümlenmesi olanaksız sorunları, gene de çözebilmenin açlığı içindedir; ve bütün bu çabalar, akıl ve ruh evriminin bir gereği olmanın önemini taşımaktadır.

Bu konu biraz daha deşilince görülecektir ki, insanı insan yapan prensip, insanın sadece doğal gelişimine ters düşen bir prensiptir; ve gene bu prensip, yeryüzünde karşılaşabileceğimiz şeylerin de çok daha ötesinde üstlenmiş bir prensiptir; yani en ön plânda gelen "Akıl"dır. Ve bu en ileri düzeyde üstlenen gücü, günümüzün düşünebilen insanına yaklaştırabilecek olan uğraşı ise, çağdaş ve modern bir bilim dalı olan Filozofik-Antropoloji'dir (Max Scheler [1874-1928], Die Stellung des Menschen im Kosmos, 1949).

Artık insanın Urang-Utan, Goril ya da Şempanze gibi maymun soyunun (Pongo) zamanla gelişerek insana dönüşmüş bir boyu olarak değil de, insandan önceki ilk insanın (Homini'ler) gelişmiş bir boyu olabileceğini benimsiyorlar ve bu konuda da henüz kesin bir sonuca varılamamıştır. Kesinlikle bilinen bir şey var ki, o da insan soyunun ilk insanı ile maymun soyunun insana benzer gibi görünen ilk yaratıklarının 550.000 yıl önce yaşamış ve ilkel insanın ateşi kullanabilmeyi öğrenmiş olmasıdır.

İnsanoğlunun hayvandan üstün oluşunun ilk belirtisi, iki ayağı ile yürümeye ve ellerini, yaşamına yararlı olabilme yolunda ve istediği gibi kullanabilmesiyle başlamıştır; ve özellikle beynin ve beyin kabuğunun büyümesi, insanoğlunun evrimsel çabasında başlıca etken olmuştur. Ne var ki, bu iki önemli organın, sürekli bir gelişim stadi içinde olgunlaşma sürecini durmadan sürdürmesinin, insanın bedensel yeteneğinin gerilemesine yol açtığı, dolayısıyla duyma gücündeki aşırı keskinliğin zayıflamış ve dıştan gelebilecek her türlü etkeni karşılamayacak duruma düşmüş olduğu görüşü üstünde, bu konuya emek veren bilginler çoğunlukla birleşmişlerdir.

Zamanla araştırma tutkusunun artması, kendi tarihi, tarih içindeki gelişimini ve varlığını tehdit eden ölüm, daha artan bir merakla insanı gittikçe hızlanan düşünme sürecine itmiş, hatta yaşamdan kopma kaygısı onu büsbütün tedirgin etmiştir.

Hayvanın, yaşadığı çevreye sınırsız bağlı bir varlık olmasına ve içgüdüsel davranışlara özgü, yaşamı kendiliğinden kolaylaştıran, bir ayrıcalığı elde etmesine karşın, insanoğlunun tüm davranışlarında, dünyaya açılma iradesine ışık tutan hareket ve karar özgürlüğünü oluşturması, varlığının gereği olan daha başka bir ayrıcalıktan güç almasına imkân sağlamıştır; böylece çevresinde çok daha fazla bir hareket özgürlüğüne sahip olan insanın özellikle duygu organlarının belirli doğrultularda sınırlanmaları yerine, bir işi en iyi bir biçimde başarmak bakımından gelişip olgunlaşma stadına girmiş oldukları sap-

tanmıştır. Böylesine bir üstünlük, düşün, duygu ve istek güçlerinin, yeni ve taze bir hafıza ve hayâl edebilme düzeyine erişebilmelerine ve dolayısıyla çevreyi, çok daha yönlü bir dünyaya (âleme) dönüştürebilmelerine yol açmıştır. Zamanla daha da çoğalan bir ilgi ile insanı ele alan felsefelerin arasında, Var-Oluş Felsefesi'nin (Existencialisme), çok değişik yorumlarından birine göre, yani akıl gücünü devreden çıkaran "antirationaliste" yorumuna göre insan ve çevresi, her şeyden önce olaylar ve eylemler ile dolup taşan, vaatler müjdeleyen ilişkilerin dünyasıdır ki, böylesine bir dünyayı, "Düşün" ve "Duygu" güçlerinin oluşturduğu bir etkileniş dünyası olarak tanımak gerekir. Ve bu görünüm, dünyanın gerçek yüzünü tümüyle açığa çıkaracak bir görünüm olmaktan çok uzaktır (!); ve dünyayı dünya yapan gücün ne olduğunun çözümlenebilmesi de imkânsızdır.

İnsanoğlu ile ilgili psikolojik faktörlere gelince:

İnsanın bilinçte (Şuurda) gelişimi, onu, olumlu ve olumsuz aksiyonların tek promotörü olma yolunda uzmanlaştırmıştır ve onun bu tür aksiyonları, dünyayı biçimlendirebilmede de başlıca etken olmuştur. İnsanın bu tutumundan en çok şikayetçi olan ünlü bir uygarlık tarihçisi, Charles Seignobos (1854-1942), kanımca tamamen haklı olmasa bile, inkâr edilmez bir gerçeğin de payı olduğu şüphe götürmeyen, dünyaya yönelik eleştirisini, şöylesine bir anlayışla dile getirmiştir: "... Tarihin temeli cehalettir; büyüklüğünün ve sağlamlığının nedeni budur!..." Seignobos'un bu sert ve acımasız eleştirisindeki tek hedefin sadece insan faktörü olduğu açıkça görülmektedir. Ne var ki, bu derece karamsar görünmede oldukça aşırılığa kaçmış olan Seignobos'un unutmaması gereken bazı çok önemli, hatta içaçıcı örnekler de vardır ki, tarihin temelini oluşturmada, böylesine örnekleri verenlerin de büyük rolü olmuştur. Nitekim tarihin temeline harç koyanlar arasında Platon (427-347), Aristo (384/3-322/1), Semavî dinlerin büyük kurucuları Musa, İsa, Muhammed gibi peygamberler ile Farabî (870-950), İbn Sina (980-1037), İbn Rüşd (1126-1198), Mevlâna Celâleddin-i Rumî (Ölümü 1273), Yunus Emre (1238-1320?), Immanuel Kant (1724-1804), Gazi Mustafa Kemal Atatürk (1881-1938), Pasteur (1822-1895) gibi daha nice kahramanların emekleri vardır. Görülüyor ki, tarihin insan eliyle oluşan temeli, tek başına cehaletin değil, aklın ve hikmetin de katkısıyla yükselmiş bir temeldir ve olumlu-olumsuz ikilisindeki karşılıklı savaşımın temelde oluşturduğu ortak gücün gerilim dengesiyle dünya ayakta durabilmektedir görüşü ağır basmaktadır. Büyük kurtarıcı Gazi Mustafa Kemal Atatürk, bu çok önemli sorunu, bir başka yoldan formülleştirmiş ve şöyle demiştir: "... Her yerde görülebilen barış manzarasının temeli, taassup ile hür düşüncenin birbirine karşı kin ve nefreti üstündedir; temelin devrilmemesi, kin ve nefret düzeyindeki dengeyi tutan fazla kuvvet sayesinde.

Şüphesiz, düşüncelerin, inanışların başka başka olmasından yakınmamak gerekir. Çünkü bütün düşünce ve inanışlar, bir noktada birleştiği takdirde, bu hareketsizliğin görünümüdür, ölüm işaretidir. Bunun içindir ki, gerçek özgürlükçüler, hoşgörünün genel bir huy olmasını isterler. Ama, hatta, iyi niyetle de olsa, taassup hatalarına karşı dikkatli davranmaktan vazgeçemezler. Çünkü sade iyi niyetle, hiçbir zaman, hiçbir şeyi onaramamışlardır. İnsanların, ruhun kurtuluşu için yakıldıklarını biliyoruz..." Görülüyor ki, Atatürk'ün bu gerçekçi formülüne göre, insanlar arasındaki olumlu ve olumsuz davranışların neden olduğu savaşımları kazanma yolunda, her iki tarafın cepheye sürdüğü kuvvetlerde eşitlik görülmekte ve bu eşit güçteki kuvvetlerin oluşturdukları denge iledir ki, insanlık ayakta durabilmektedir (!). Tarihin bugüne kadar olan görünümü budur.

İnsan dışındaki canlıların tüm davranışlarında, yakın çevreye sınımsız bağlı oldukları ve ayrıca iç-güdüsel güvenceye de sahip bulunmaları karşısında insan, tüm dünyaya açılabilme ve istediğini seçebilme imkânına sahiptir. İşte bu, çevreden kolayca kopabilme özgürlüğüdür ki, duyu organlarına yatkın uğraşların, geniş ve uzak alanlara yayılabilmelerine olanak sağlamıştır. Ama insanoğlunun doğal eğilim ve davranışlarının, zamanla doğaya tümüyle karşıt bir doğrultuda körleşme sürecine girmesi, tehlikeli bir durum oluşturmuş ve ruhun, yani duygusal yaşamımızın, insanın fiziksel yapısı yanında, kendine özgü bağımsızlığa sahip olması apayrı bir "Beden-Ruh" (Beden-Duygu) sorununun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Günümüz tababetinin iki önemli uzmanlık konusu olan Psychotherapie ve Psychopathologie dallarında çalışan bilim çalışmaları geliştirme yolundaki çabalarını titizlikle sürdürmektedirler.

İnsanoğlunda bilinç (şuur) ve ruh (duygu) gibi, iki ayrı faktöre ilk ışığı yakan egemen güç, evrimsel çabasını durmadan sürdürebilme özelliğine sahip olan akıldır ve insanı yakın çevresinden koparıp, olay ve eylemlerin gizli yönlerini araştırma yolunda, düşün dünyasına, yani hikmete yöneltebilen de gene akıldır. Ne var ki akıl, insanı her şeyi ile hayvandan farklı kılmıştır ama, onu bir yerde doğadan uzaklaştırmada da başarılı olmuştur (Doğanın insan eliyle yozlaşması vb.)

İnsan, sadece "Beden-Akıl-Ruh" gibi, olumlu yolda birleşen üçlü bir birleşimin yardımıyla anlam kazanmakta ve böylece, başkalarınınkinden farklı biçimlenebilmenin oluşturduğu bir kişiliği elde edebilmektedir. Ve insan ancak bu yoldan, kendince öngördüğü bir amaca yönelebilmektedir.

İnsanları, ortak bir amaca yönelme yolunda birleştirmedeki ilk hareketin kaynağı ise gene akıldır. Ama bu noktada, üstünde önemle durulması gereken, bir başka değişmez gerçek vardır ki, o da evrimsel ça-

basını gene de aklın ışığında sürdürebilen hikmettir ve hikmetin, iman ve ahlâkı daha da yüceltip, dinamik bir varlığa ulaştırabilme yolunda harcadığı çabaya akli da ortak edebilmedeki üstünlüğü, hiçbir şey ile kıyaslanamayacak kadar büyüktür. Onun içindir ki; "Hikmet-siz akıl olur, ama akılsız hikmet olmaz!" düşüncesinin yadırganması gerekir.

İnsanlar arasında dilin, yazının, teknolojinin, gözlemlerin ve bilimlerin, zamanla olumlu uğraş ve birikimlere dönüşebilmesi, iş-bölümü ve iş-birliğinde olduğu kadar, ahlâki sorumlulukta üstünlük, doğayı tanıma ve doğaya egemen olma, kültürde ilerleyiş türünden olağanüstü nitelik taşıyan hareketler, sadece akıl ve hikmet sentezinin zaferidir. İdeal uğraşların oluşumu kadar, kişiyi, varlığını tanıma ve değerlendirip biçimlendirebilmeye götüren yol da hep akıl ve hikmet sentezinden geçmektedir. Estetik araştırmaların en başta gelen öncülerinden, ünlü şair Friedrich Schiller (1759-1805), konumuza ışık tutan isabetli bir yorumu, şöylesine bir formül ile dile getirmiştir: "... Kişiliğine özgü bir varlık olan her insan, karakter yapısına ve taşıdığı amaca uygun, saf ve temiz bir başka insanı da benliğinde birlikte taşımaktadır; ve insanın, tüm değişim ve gelişiminde, içindeki insanın hiçbir zaman bozulmayacak olan birlik ve beraberlik idealini onunla paylaşmaya devam edebilmesi, kendisi için en büyük bir görev olmanın önemini taşımaktadır!.." Schiller bu görüşüyle, insanoğlunun aslında doğuştan, sağlam bir akıl ve ruh yapısına sahip olduğunu kabul etmekte ve yaşam gibi, olumlu ve olumsuz yönleriyle etkileyici güce sahip olan güçlü bir faktörün egemenliği altında, zamanla içindeki saf ve temiz kişiliğe ters düşen bir ortama tutsak düşebileceğine işaret etmektedir ve idealist estetiğin kurucusu olan Schiller'in, özellikle bu konuda başka türlü düşünmesi de imkânsızdır (!).

İnsanın doğaya bağlılığı, doğaya egemen olma tutkusu, karakter yapısı, kültürü ve başkaca özellikleri, farklı din ve inançlara olduğu kadar, zamanla değişik görüş, kanı ve felsefelere yönelebilmesinde de başlıca etken olmaktadır.

Antik kültür ve özellikle eski Hellen (Hellas) kültürü, insanın özelliklerini, araştırma, anlama ve tanıtma yoluyla öğrenme niteliklerinde görmüş ve en büyük gücünü, siyasal farklılıklara sahip ilk toplulukları oluşturmaktaki ustalık ve başarısında bulmuştur.

İnsanın erotik yönünü olduğu kadar, metafizik, ruhsal ve ahirete yönelik düşünce, özlem ve hayaletme kaygılarını esastan inceleyen düşünün gücü, bu alanlarda yapılmış araştırmalardan çok sonra ve ilk olarak 18. yüzyıl felsefe araştırmaları ile eros'a tümüyle karşıt olan sevgi yi ve güzelliği algılayabilme gücünü, gerçek uygulananın kaynağı olarak nitelemiştir ve insanın yaşamında ulaşılabilmesi, hatta sadece

yaklaşılabilmesi bile güç olan bu en ileri aşamaya, yani duygulanışın esas konusu olan sevgiye ve güzelliğe, beden ile aklın ve ruhun ancak ortak bileşimiyle ve yerine göre hikmetin de katkısıyla yaklaşılabilceği ve insanı gerçek özgürlüğe götürecek olan yolun bu yol olacağı felsefesinde, doğuda da batıda da çoğunlukla birleşmiştir.

Günümüzde ise, insanlararası ilişkilerde, bireye ve topluma olumlu yolda düzen getiren güçlerin en değerlisi olarak tanıtılmasına çalışılan ahlâkın, amaca uyarlıktan, yararlıdan, hatta hoşâ giden şeylerin tümünden çok daha üstün tutulmasını öngören felsefenin, her şeye rağmen, eriştiği zirveyi az çok korumaya devam ettiği ve devam edebileceği düşünülebilir (!).

İnsanlar arasında iyiyi, doğruyu ve güzeli gereğince tanıma, arama, bulma, tanıma ve değerlendirme isteğinin (yani Saf-İsteğin) artmasıdır ki, her şeyin içyüzünü anlayabilme ya da gerçeğe az çok yaklaşabilme olanağı elde edilebilmiştir ve bu tür olgular arasında, bireyin ve toplumun olumlu yolda etkilenmesinde, kişinin, eşyanın, olay ve eylemlerin neden olduğu sorunların çözümlenebilmesine yardımcı olan tek araç ise, simgesel gücünün, geçerli yorum ve yargılara ışık tutması bakımından sahip olduğu üstünlükle, sadece ve sadece sanattır ve bu konuya hemen herkesin dikkatle eğilip, bir şeyler öğrenmeye çalışmasında olağanüstü yarar vardır.

Buraya kadar yapılan araştırma ve incelemeler de gösteriyor ki, dünyanın önemli ve anlamlı yönlerini, yaşamı gereğince değerlendirebilme bakımından saptayabilen tek varlık insandır ve ondaki özü ve cevheri, her şeyi ile oluşturan ana-kaynak ise, gene onun benliğinde üstlenen, kendi Mikrokosmos'u, yani kendi içinde var olan, kendi küçük evreni'dir. Yerinde değerlendirilmiş olduğu şüphe götürmeyen Mikrokosmos terimi ise, antik dönemlerin, milattan sonraki en son filozoflarından Roma'lı devlet adamı Boethius (480-524) zamanından beri, insanoglunun iç alemini niteleme yolunda sık sık kullanılmıştır ve kullanılmaya devam edilmektedir.

İnsanın ne olduğunu ve onun dünyadaki yerini, hatta onun uğraşçı, yani felsefe terimiyle "fonctionnaire" yönünü araştırmaya ehil olan bilim dalı ise Felsefi Antropoloji'dir ve onun içindir ki, felsefe, insandaki bilinç gücünü, Goethe'nin (1749-1832) dediği gibi: "... Oluşturuculuk uğraşı içinde varoluş!.." olarak nitelemiştir. Felsefenin tanımlamaya çalıştığı herhangi bir uğraşı üstlenen insan anlamına gelen "fonctionnaire" terimi ise, işi gücü, uğraşlar yükümlenmeyi sürdürme yolunda ki kişi anlamına gelmektedir.

Ben de bu araştırma ve incelemede, insanın tüm insanlığa yönelen fonctionnaire'lik vasfını açıklayabilmenin çabası içinde, ancak bu noktaya kadar gelebilmiş bulunuyorum.

MUHİDDİN OSMAN OMAV

(1891-1985)

9. Seçim Dönemi (1933-1936) Onikinci Büyük Üstadımız

Ahmet AKKAN

Muhiddin Osman, Lebrûz Hanım ile doktor Osman Paşa'nın oğlu olarak 13 Haziran 1891 tarihinde İstanbul'da doğmuştur (Belge I). Sultan Hamid'in doktoru olan babası hışma uğrayarak Şam'a sürüldüğünde, ailece oraya gittiler. Orta tahsilini Fransızca olarak Şam'da yapan Muhiddin Osman, ailece İstanbul'a dönülünce Harbiye Askeri Okulu'na girdi ve oradan mezun oldu. Sultan Reşad'ın muhafız bölümünde vazife gördü. Askerlikten çok genç yaşta ayrılarak Servet Hanım ile evlendi. Bir erkek iki kız evlâdı oldu. Birinci Cihan

harbi'nde Galiçya'da ordu hizmetinde bulundu. Harp bitince Osmanlı Bankası'na memur olarak girdi. Banka tarafından, staj görmek üzere Paris'e gönderildi.

Dönüşünde ikinci müdürlüğe terfi ettirilip, Osmanlı Bankası'nın Bursa, Tekirdağ ve Bolu şubelerinde çalıştı. Bilâhare, Emlâk Eytam Bankası İzmir Şube Müdürlüğü'nü yaptı. 1932'de İstanbul'a avdet ile Sirkeci Emlâk Bankası Müdürlüğü görevini ifa etti.

1938'de Celâl BAYAR'ın arzusu ile İktisat Vekâleti'ne alındı,

CERTIFICAT DE COMPAGNON

Hous P. public et officier de la
 R. C. comme il vient
 régulièrement constituer sous les aus-
 pices du Gr. C. de Turquie de
 clurons que le C. F. M. H. est un
 H. C. C.
 âgé de 23 ans est membre actif de
 notre atelier au grade de Co-chargé.

*Vous menez toutes les loyes et ff.
reguliers du Monde de la reconnaître
comme: ' de l'indultre aux travaux
de son grade et de lui prêter en cas de
besoin aide et secours.*

Nous promettons une parfaite réciprocité à tous les États qui se présenteront munis de documents authentiques réguliers.

Delivered to Charles C. ...
to 1 1901

[illegible][illegible]

 پاکستان کیلئے تحقیقاتی ادارہ

 National Institute of Research in Plant Breeding and Genetics

امداد عظم
Le Vénérable (General
A. M. T. Trinity
مدیر امور کلیسا

Le Secrétaire

Kemal ÖKE, F. Hulusi DEMİRELLİ, M. Osman OMay, Reşat MİMAROĞLU, M. Hakkı NALÇACI, Orhan TAHSİN). Bu tarihte, İsmail Memduh ALTAR, A. Galip TAŞ, Cevdet Hamdi BALIM 33 dereceye yükseltilerek, yeni cemiyetler kanununa göre Yüksek Şura'yı faaliyete getirmişler ve 1939 yılında İDEAL, KÜLTÜR ve ÜLKÜ localarının kurulmasını gerçekleştirmişlerdir. Fakat bu localar, harp nedeni ile faaliyet gösterememişlerdir. 1946'daki cemiyetler kanunundaki değişiklik üzerine, masonla-

rın localar açabilecekleri ve cemi-yetlerini yeniden kurabilecekleri kesinleşince, İstanbul'da kurulan "Türk Mason Derneği" kurucuları arasında bulunmayışı, Ankara'da görevli olmasındandır. Nitekim daha Ankara şubesi kurulmadan önce 1948 yılında "UYANIŞ" locasının kurucusu ve ilk Üs. Muh. 'idir. 11 Ocak 1949'da Ankara şubesini Dr. Saip ÖZER, Kemalettin APAK ve Reşat MİMAROĞLU kardeşlerle beraber kurmuştur. M. Osman OMay 1954 yılında Yüksek Şura Ankara temsilcisidir. Bilâhare

kurulan "UNITE" teşkilâtında, 1955 yılındaki Ankara üitesi başkanı olarak görüyoruz.

Emekli olduktan sonra İstanbul'a avdet eden M. Osman OMA Y K., 14.3.1958'de ERENLER locasına tebenni etmiştir (Belge 3).

OMAY, şahsî fikri olarak "Büyük Loca'nın Bağımsızlığı" fikrini benimseyen bir kişi idi. Ayrıca, 2 Mayıs 1965 tarihli Büyük Daimi Heyet seçimlerinin usulsüz yapıldığında ısrarlı idi.

25 Mayıs 1966'da T.Y.Ş., Büyük Loca ile alâkasını kesmeye karar verince, Yüksek Şura'nın daya-

Belge : 3

İSTANBUL BÜYÜK MAHFELİ

MEBRLİYET CADDESİ NO. 111
TİPESİBİ-İSTANBUL

184

LA GRANDE LOGE d'ISTANBUL

İstanbul, 1.8.1958
Tel. 442833

Türkiye B.M. Lo. sine

Muh. B.M. Üst. ve Az. K.M.

Kahraman ERENLER Locasının alınan bir levhada, UYANIŞ Muh. Locası ümîl azasından MEHİTTİN OSMAN OMA Y M.ın 14.3.1958 tarihinde Tebenni etmiş olduğu bildirilmektedir.

Keyfiyetin Matrikule kaydı recaeyle K.M.ce sevgi ve saygılarımla teyid eyleyiz Muh. B.M. Üst. ve Az. K.M.

Büyük Üst.

Şahinhan Özgür

B.M. Hatırlı

H. Ö.

B.M. K.M.

Şahinhan Özgür

ek-1

Türkiye Büyük Loc.	
Çelen Evrak	
No.	251
Tarih	25.8.58

1965 olayları sırasında, Yüksek Şura'nın B.M. Umumi Kâtip ve Şansölyesi olan M. Osman

nacağı bir mavi loca kalmaz, muallakta bir durum hasıl olunca, Yüksek Şura, "Büyük Mason

Mahfili" isimli bir Büyük Loca kurmuştur (4 Haziran 1966).

Bu gayrimuntazam Büyük Loca'nın, İstanbul'daki NUR locasının üyesi ve delegesi olarak ilân edilen M. Osman OMAY'ın, bu kerre muntazam masonlukta bu gibi klandesten kuruluşlarla ilişkisi olanlara tatbik edilen usul üzere, 9.8.1966 tarih ve 2650 sayılı Büyük Üstad mesajı ile cemiyetle ilişkisi kesilmiştir (Belge 4).

M. Osman OMAY, vefatına kadar klandesten bu teşekkülde "Onur Üyeliği"ne devam etmiştir.

Kendisini gayet iyi tanıyan Cevat Memduh ALTAR Üstat ile yaptığım konuşmalarda, Muhiddin Osman OMAY K.'in, zarif, kıyafetine çok itinalı, iyi ahlâklı, prensip ve itimat ettiği kişilere sonsuz derecede bağlılık gösteren, bilhassa kendi düşüncesinin

daima en iyi olduğuna içten inanmış, dürüst, namuslu bir kişi olduğunu ifade etmiştir. Halen muntazam HKEMBL'nın FREE-DOM kolunda damadı Nijat EMBİL K. ve torunları Koral ve Edis EMBİL K.'ler, aktif üye olarak çalışmaktadırlar.

Merhuma E.U.M.'ndan mağrifet niyaz ederim.

Ahmet AKKAN (1993)

Not: Muhiddin Osman OMAY kardeşimizin özel hayatına ait bilgileri ve vesikaları Bû. L. arşivine teslim edilmek üzere bana gönderen müteveffanın kızı Güzin EMBİL hemşiremiz ve damadı Nijat EMBİL K.'ime şükranlarımı arzeder, yardımlarından dolayı İsmail İŞMEN ve Tayhan GÖZBERK K.'lerime de ayrıca teşekkürü bir borç bilirim.

Belge : 4

KA: UL: MI: YÜ: ŞA:

17

TÜRKİYE
HÜR VE KABUL EDİLMİŞ
MASONLARI BÜYÜK LOCASI
No.2650

İstanbul:9/8/66

BÜYÜK ÜSTAD MESAJI

Muh: Localara

Üs: Muh: ve Aziz KKI:

11.Haziran.1966 tarihli Ekonomi gazetesinde yayınlanan
ilândan " TÜRKİYE BÜYÜK MASON MAHFİLİ DERNEĞİ " isimli gayrı nizami
bir teşekkülün kurulduğu kesin olarak öğrenilmiştir.

Türkiye Büyük Locasının ilk toplanacak Umumi heyetinin
tasdikine sunulmak üzere, Ana yasamızın (18) inci maddesinin bana verdiği
yetkiye müsteniden, bu teşekkülün kurucuları olarak görünen:

İDEAL MUH: LO: DAN: (Avni Tecmen), (Edip Kantemir), (Moodi Devrim).ÜLKÜ MUH: LO: DAN: (Abdullah Arif Atasagun), (Osman Edip Soydi),
(Halit Şevki Akyüz), (Vedat Yeğinsu).İZMİR MUH: LO: DAN: (Mustafa Sakarya),KARDESLİK MUH: LO: DAN: (Orhan Hançerlioğlu).HÜRRİYET MUH: LO: DAN: (Ali Ülgezen), (Cemil Sena), (Muhsin Türen).SEVGİ MUH: LO: DAN: (Affan Kırımlı),NUR MUH: LO: DAN: (Cahit Tuner), (Özcan Onat).KEMAL MUH: LO: DAN: (Hayri Çakaloğlu), (Kemal Salih Aysay), (Şevket Beşe).ERENLER MUH: LO: DAN: (Cemal Kıpçak), (Hikmet Feridun Arda), (Muhiddin
Osman Omay).

İsimli zevatın teşkilât ve oamamıyla ilgilerinin kesilmiş ve kendi-
lerinin harici âleme iade edilmiş olduklarına karar verdiğini bildiri-
yorum.

Kuruculuk sıfatından gayrı şekilde, bu gayrı nizami
teşekküle iltihak edecek olan Biraderler hakkında da aynı muamelenin
yapılacağına bilgi edinilmesini rica ediyorum.

Bu vesile ile Kardeşçe sevgi ve saygılarımı teyid ederim.

BÜYÜK ÜSTAD
HAYRULLAH ÖRS

31 MART OLAYI

Celil LAYIKTEZ

Osmanlı imparatorluğunda insan hakları arayışı ve ilk islahat hareketleri, Napolyon harpleri esnasında Adriyatik adaları üzerinden Türkiye ile Fransa komşu olunca başladı. III. Selim döneminde Nizam-ı Cedit, Mahmut II döneminde ilk Anayasa araştırması; Alemdar Mustafa Paşa ile Senedi İttifak; 1839'da Tanzimat ve Mustafa Reşit Paşa ile Gülhane Hattı Humayunu, 1856'da özellikle Hristiyan tebanın eşitlik haklarına yönelik Islahat Fermanı ve nihayet Abdülhamit ve 1876'da Meşrutiyet, meşrutiyetin askıya alınması, İttihat ve Terakki, 23 Temmuz 1908'de 2'nci Meşrutiyet ve ona tepki olarak 1909 yılında 31 Mart Olayı.

Bu döneme ait Türk Mason tarihini inceleyen her araştırmacı, Türk Masonlarının her an bu olayların içinde olduklarını ve onları şekillendirdiklerini görecektir.

İlk önce, 31 Mart'ın arifesinde 2. Meşrutiyeti sağlayan ve iktidarı paylaşan İttihat ve Terakki, sosyal yapı, asker, ulema ve muhalefet konularını tetkik ettikten sonra, 31 Mart Olayının cereyan ediş şeklini, Hareket Ordusunu ve sonuçlarını görelim.

İTTİHAT VE TERAKKİ

Cemiyetin kuruluş tarihi hakkında kesin bir bilgiye sahip değiliz. Bazı kaynaklar 1889'da, bazıları başka tarihlerde kurulduğuna işaret ederler. Cemiyet, yurt içi faaliyetini gizli yapmak zorunda kalıyor, bir çok çalışmaları da yurt dışında, Avrupa ve Mısır'da yürütülüyor, buralarda hazırlanan mutlakiyete karşı yayınlar gizlice imparatorluğa sokuluyordu. 1905'ten sonra mutlakiyete karşı örgütlenme, özellikle Rumeli'de bulunan orduların içinde hızla yayılmaya başladı. İttihat ve Terakkinin Masonlarla ilişkisi evvelendenberi bilinmektedir.

(Selânik'teki İtalyan localarının) üyeleri, İtalyanlara ya da diğer yabancılara ait olan binalarda toplanıyor, bu sayede de polis baskınına

karşı güvencede bulunuyorlardı. Yahudi ve dönmelerden, özellikle birincilerin Selânik'te büyük etkileri vardı. Siyasal eğilimleri anti-Slav ve anti-Yunan idi. Sempatileri Avusturya-Macaristan ya da Türkiye'ye yönelik idi. Makedonya'nın Türkiye'den kopması olasılığından büyük endişe duyuyorlardı. Ve Genç Türkler Makedonya garnizonlarındaki subaylar arasında yandaşlar bulmaya ve bir örgüt kurmaya başlayınca, Makedonya Rizorta Locasının Üs. Muhterem'i ünlü Emanuel Karasso* efendinin tavsiyesiyle Yahudi locaları onlara kapılarını açtılar. Talât, Cavit, Dr. Nâzım, Bahattin Manastırlı ve daha bir sürü önemli Jöntürk böylece farmason oldular ve güven içinde, ismen İtalyan ya da İspanyol olan evlerde programlarını hazırladılar."

Cemiyet'in yeraltından kesin çıkışı 1908'in 18 Ekim Selânik'te ilk kongresinin toplanmasıyla olmuştur. Varlığını, kurumları bulunduğunu ilân etti. Ama kongre halka açık değildi. Büyük bir gizlilik içinde yapıldı. O günün ortasında bu fazla yadırganmadı, Cemiyet de gizliliği bir ilke olarak benimsediğini açıklamaktan çekinmedi. Seçilen "Yeni ve Hafi -gizli- Merkezi Umumî" üyelerinin isimleri de açıklanmadı.

ORDU

31 Mart Olayı'nın ortamını hazırlayan etkenlerden biri, ordudaki hoşnutsuzluktu. Bu hoşnutsuzluk her şeyden önce Hürriyet'in ilânı ile birlikte orduya hâkim olan ve aralarında birçok Mason'un da bulunduğu Harbiye Mektebi mezunu subayların kurmaya çalıştıkları yeni düzenden ileri geliyordu.

3 Nisan 1325 (16 Nisan 1909) tarihli Derviş Vahdeti'nin Volkan gazetesinde ilginç bir yazı yayınlanmıştı:

"Evet, ilimsiz siyasete karışmak gibi büyük bir hatâ tasavvur olunamaz! Âlem-i siyasî, ancak ulûm-u şeriyeden muktebestir. Üç beş sene mekteplerde okunan sathî derslere mağruren yalnız meşi ve hareket ve telebbüs ve âdetta ve Almanyavari bıyık bükme, Avrupahları taklit ve âdat-ı islâmiyemize külliye mugayyir olan ve dünyaca terakkimize asla yardım etmeyen Avrupa âdat-ı kabihalarını istihsan eden ahmakları gördükçe, bir sahib-i vicdan için teessüf etmemek kabil olamıyor"*

* Selanik'te, Üs. Muh. Emanuel Karaso'nun genç Mustafa Kemal'i tekris ettiği rivayet edilir.

* Evet, ilimsiz siyasete karışmak gibi büyük bir hatâ düşünülemez! Siyaset dünyası ancak şariat ilimlerinden faydalanmalı, üç beş yıl okullarda okunan yüzeysel derslere dayanarak yalnız irade (karar) ve eylemde ve giyim ile davranışlarda ve Almanyavari bıyık bükme, Avrupahları taklit eden ve İslâm âdetlerimize tümüyle ters düşen ve dünyaca ilerlememize asla yardım etmeyen çirkin Avrupa âdetlerini beğenen ahmakları gördükçe, bu vicdan sahibi kişi için (yazar) esef etmemek kabil değildir.

Genel olarak Batı hayranlarına, özel olarak mektepli ve mason subaylara karşı yazılmış bu yazıdan sonra 1. nişancı taburundan dört çavuşun yolladıkları bir mektup yer alıyordu.

(Bu mektup aynı gün Serbestî'de de yayınlandı.) Bu taburun başına yedi-sekiz ay önce Hamdi Bey adında bir binbaşı getirilmişti. Binbaşı ezan okunurken abdest al borusu çaldıracağı yerde başka bir boru, başka bir iş bulamayınca da karavana borusu çaldırmaktaydı. Bütün taburun tanık olduğu üzere bu işi "dinsizliğinin eseri olarak" yapmaktaydı. Binbaşının bu davranışları nedeniyle Şeriat istemediği kanısı uyandırılmıştı. Mektup sahipleri, binbaşının başlarından alınmasını ve durumun başka birliklere duyurulmasını istiyorlardı.

Harbiyeli subaylar, Harbiye mezunu olmayan, alaylı denilen subayların ordudaki sayı ve rollerini azaltmak için teşebbüse geçtiler. Böylece 1. Ordudan 1400 alaylı subay kadro dışına çıkarıldı. Sözkonusu tasfiye hareketi yalnız alaylı subaylar arasında hoşnutsuzluk doğurmakla kalmadı, ayrıca orduda kalıp subay olmak isteyen erbaşları da tedirgin etti. Er ve erbaşların diğer bir şikâyetleri de, yeni düzende talimlerin çok sıkı tutulması ve kışlalarda Harbiyeli subayların beğendikleri sert Prusya disiplinin uygulanmasıydı. Oysa Hürriyet'in ilânından önce orduda disiplin ve talimler çok daha gevşek tutulurdu. Ayrıca, yeni düzenin sıklığı yüzünden namaz ve hamam gibi dinî ihtiyaçların görülemez olması üzerine, asker şikâyetlerine dinî bir biçim verebilmişti.

İttihat ve Terakki'ye Karşı Muhalefet:

Paris'teki Jön Türkler, 2 kümeye ayrılmışlardı. Bir bölümü Ahmet Rıza'nın önderliğini; diğer bir bölümü de Sabahattin Bey'inkini kabul ediyordu. Sabahattin Beyin İstanbul'a dönüşünden 12 gün sonra, himayesinde Osmanlı Ahrar Fırkası kuruldu. Muhalefetin baş teşkilâtı, Sabahattin Bey'in "gizli başkanı" bulunduğu bu Ahrar fırkasıydı. Ahrar, özellikle adem-i merkezîyetçilerden oluştuğu ölçüde bir diplomalılar teşkilâtıydı: Derviş Vahdeti, Ahrarcı olarak başladığı muhalefetine, sonradan Volkan gazetesinde dinî bir yön vermişti. Aslında bu tutum, herhalde birçok muhalif diplomalının hoşuna gidecek bir şey olamazdı. Ahrar da, hiçbir zaman Volkan'ı benimsediğini göstermedi. Ama Osmanlı Devletinde din, hiçbir siyasal kuruluşun kolay kolay reddedemeyeceği pek güçlü bir destektir. Nitekim Ahrar Volkan'ı reddetmedi, yalnız onun desteğinden habersiz görünmeye çalıştı. Zira Derviş, en kurnaz oyununu oynuyordu: din yoluyla askerlere seslenmekteydi. Askerlerin muhalefetle birleştikleri gün, İttihatçıların ordudan aldıkları güç, bir avuç diplomalı subayın desteğinden başka bir

şey olmayacaktı. Askersiz subaylar ise, sudan çıkmış balığa döneceklerdi. 31 Mart, bu taktiğin bir ölçüde başarıya ulaştığını gösterdi.

AYAKLANMA, DERVİŞ VAHDETİ VE VOLKAN

Muhalefet, dinci kolu, yani İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti ve El İslâm ile askerleri, alaylıları ve din adamlarını kışkırttı. Volkan'ın doğrudan doğruya askere seslenmesi, bunların kültür durumu dolayısıyla imkânsızdı. Onun için din adamları, özellikle softalar, bu işi sağladılar ve askerler şeriat sloganını verdiler. Bu koruyucu şeriat kabuğu olmasaydı, askerler kolay kolay başkaldırmaya cesaret edemezlerdi.

Derviş, Kıbrıs'lı bir hafızdı. Üstünkörü bir takım İslâmi bilgiler edindikten sonra Nakşibendi tarikatına girmişti. Verdiği bilgiye göre çocukluğu ailesi ile birlikte sefalet içinde geçmişti. Bir aralık iki aylığına İstanbul'a geldi, burada -kendi ifadesiyle- gözü açıldı. Kıbrıs'a döndüğünde İngilizce öğrendi, 15 yıl memurluk yaptı. 1902'de yeniden İstanbul'a geldi, Mabeynden umduğunu bulamadıysa da Dahiliye Nâzırı Memduh Paşa sayesinde İskân-ı Muhacirin komisyonunda 400 kuruş maaşla bir memurluk elde etti. Uzunca bir süre zam görmedi ve herhalde yükselmek amacıyla, velinimet Memduh Paşa'yı jurnal etti. Ancak, işgüzarlığı geri tepti, Diyarbakır'a sürüldü, orada üç buçuk yıl kaldı. Hürriyetin ilânında Kıbrıs'a döndü, mallarını satıp İstanbul'a geldi. İttihat ve Terakkiye girmeye kalkıştı, fakat hiçbir sonuç alamadı. 11 Aralık 1908'de Volkan gazetesini yayınlamaya başladı.

Bir süre sonra, İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti adındaki bir kuruluşu temsilen bazı kimseler Vahdeti'ye başvurarak İstanbul'da kurulacak olan Mason locasına karşı sözkonusu Cemiyetin geliştirilmesini, Volkan gazetesinin de Cemiyetin organı olmasını teklif ettiler. Derviş ise, işin başına kendisi geçmek istediği için, kendi başına ikinci bir İttihad-ı Muhammediye Cemiyeti kurdu ve yazılarıyla öbür İttihad-ı Muhammediye Cemiyetine çatı. Derviş'in kurduğu Cemiyet, kısa zamanda İstanbul ve taşrada gelişti. 3 Nisan 1909 günü, İttihad-ı Muhammediye Cemiyeti'nin açılışı dolayısıyla Ayasofya'da okutulan mevlût, büyük bir kalabalık topladı.

İttihad-ı Muhammediye Cemiyeti organı oluncaya kadar, Derviş Volkan'ı çıkarmak konusunda hayli zorluklara uğramış, gazeteyi iki defa tatil etmek zorunda kalmıştı.

Cemiyetin kurulmasıyla malî sıkıntılarının giderilmiş olduğu; hattâ Volkan'ın masonluğa karşı, İslâmiyetçi yazılarından memnuniyet duyan Abdülhamit'in kendisine toplam 450 lira yardım ettiği anlaşılmaktadır.

Vahdeti için verilen paralar Volkan'ın kışkırtıcı yayınlarını sürdürmesi, hatta arttırması yönünde etki yapmıştır.

Denebilir ki, Volkan'a paraların verilmesi üç niteliğin sürdürülmesi içindi: 1) Padişaha sataşmamak, 2) İslâmiyetçilik, 3) Mason aleyhtarlığı.

ULEMA:

Ulema zümresi, 31 Mart Olayı'na adamakıllı bulaştı. Bir kere askerin ayaklanması, Şeriat adına oldu: Tek başına bu durum, ulemayı ayaklanmada söz sahibi kılmaya yetiyordu. Hükûmet, ayaklanmayı zorla bastıracağı yerde Şeyhülislam'dan, Fetva Eminin'den yani ulemeden ayaklanmanın yatıştırılmasını istedi. 31 Martçıların isteklerini Mebusan Meclisine sunanlar yine ulema oldu. Cemiyet-i İlmiye-yi İslâmiye, ulemanın teşkilâtı olarak 31 Mart gününden Hareket Ordusunun İstanbul'a girişine kadar bildirileri ve çalışmalarıyla İstanbul'da önemli ölçüde söz sahibi oldu.

Ulemanın 31 Mart'taki rolünü saptamadan önce ne olduğunu biraz incelemek gerekir. İlk önce hatırlanması gereken, ulemanın bir zamanlar çok nüfuzlu olmasına rağmen, toplumda rolü gitgide azalmakta olan bir zümre olmasıydı. Tanzimattan önce başlayan ve Musta Reşit Paşa'nın Sedareti ile gelen Tanzimattan sonra şiddetlenen ve ulemanın toplum içindeki görevinin önemini azaltan bir laiklik akımı vardı. Ama bu akımın varlığını kimse kabule yanaşmıyordu; gûya Şeriat, eskiden olduğu gibi, hep eski mevkiini koruyordu. Oysa, 1839'dan beri medreselerin yanında önce yüksek okulların, sonra da orta ve ilk öğretim kurumlarının, Darülfünunun açılması, Şeriat dışı kanunların kabulü ve daha önemlisi bunları uygulayacak laik mahkemelerin kurulması, medrese kültürünün yavaş yavaş gözden düşmesi hep bu yönde gelişmelerdi.

Gözönünde tutulması gereken ikinci bir nokta da Abdülhamit'in, softaların, amcası Abdülâziz'in tahttan indirilişinde oynadıkları rol dolaısıyla ulemanın yetiştiği medreseleri ve diğer dinî kurumları baskı altında tutmuş olmasıydı.

Ayrıca, Abdülhamit, softaların bakımsız medrese köşelerinde yoksul bir hayat sürdürmelerine aldırılmıyordu. Bunun dışında, ancak Meşrutiyetin özgürlük düzeninde, ulema istediği gibi şeriat propagandasını ve teşkilâtlanmasını sürdürebilirdi. Bu nedenlerle, ulema Meşrutiyete karşı olmamış, onu desteklemişti.

Ulema, İttihat ve Terakki'nin sağladığı Meşrutiyet düzenini desteklerken onun temsil ettiği diplomalı egemenliğinin de laik gidişi hızlandıracak bir olay olduğunu biliyordu. Zira mektepliler, laik bir eğitim görüyorlardı. diplomalıları ne kadar dindar olurlarsa olsunlar, diploma ile icazetin çatışması ve bu çatışma sonucunda icazetin söz sahibi olduğu alanların daha da daralması kaçınılmazdı. Bu yüzden, yani İttihat ve Terakki'ye muhalefet etmiş olmak için ulema Ahrara eğilimliydi.

Şimdi de ulema zümresinin 31 Mart karşısında hangi gruplara bölündüğünü görelim. İlk önce ilmiye (medrese) öğrencilerini, yani softaları ele alalım. Bunların yeni düzenden, önemli bir yakınmaları vardı. Daha önce ilmiyeliler askerlik görevinden istisna edilmişlerdi, hatta bu yüzden askerlik yapmak istemeyen birçok taşralı genç medrese öğrencisi oluyordu. Hürriyetin ilânından sonra Harbiye Nezareti, bu imkânın kötüye kullanılmasını önlemek üzere medrese öğrencilerini sınamaya ve belli bir başarı gösteremeyenleri askerlik göreviyle yükümlü tutmaya karar verdi.

İlmiye öğrencileri, ayrıcalıklı durumlarına son verilmesi üzerine protesto toplantıları tertip etmeye başladılar, Volkan grubunun yeşil bayrağı altına sığındılar ve 3 Nisan 1909 günü mevlûda, başlarına Volkançı Said-i Kürdi'yi alarak geldiler.

Volkanlılar, doğrudan İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti idi. Volkan'ın siyasal bir organ olduğu, ayrıca pek şiddetli bir muhalefet yaptığı belliydi. Volkan, kanunların Şeriata uygun olması gerektiğini savunuyor ve Osmanlı Devletinin kurtuluşunu dinî bir çerçeve içinde arıyordu. Bu laik gidişin tersine, yani Şariatın ve dolayısıyla ulemanın toplum içindeki nüfuzunu arttıracak bir tezdi.

Volkan'daki yazılardan İttihad-ı Muhammedî Cemiyetinin ayaklanmanın düzenlenmesinde en önemli rol oynadığı belli olmaktadır. 31 Mart günü Sultanahmet'de İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti'nin yeşil bayrakları dalgalandığı gibi Times gazetesinin muhabiri de şehre İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti'nin egemen olduğu sonucuna varmıştı.

31 Mart Olayı sonuçlandığında ulemanın genel olarak 31 Martçı ya da İttihat ve Terakki'ye karşı olması, bu zümreyi Hareket Ordusu'nun başarısı karşısında zor durumda bıraktı. Hareket Ordusu askerini ayartmak isteyen hafiyelerin de ilmiyeli oluşları ya da bu kıyafeti seçmeleri, ulemaya karşı bir düşmanlık uyandırdı. Bu yüzden, Hareket Ordusu İstanbul'a girdikten sonra İkdâm "Hocaların Derdesti"nden söz ediyordu. Artık ulema için sarıkla çıkmak tehlikeli bir hal aldığından fes giymeye başlamışlardı. Ama Hareket Ordusu da ulema aley-

hinde resmen tavır alamadı, hatta Mahmut Şevket Paşa, 17 Nisan 1325 günlü bildiri ile ulemaya "kavlen, fiilen ve kalemen"* Hareket Ordusu'na ve Meşrutiyete yaptıkları hizmetlerden ötürü teşekkür etmek ihtiyacını duydu.

OLAYLARIN BAŞLAMASI

Kendilerine "Meşrutiyet bekçileri" adı verilen Taşkışla'daki avcı taburları ayaklandı. İlk hareket IV. Taburda görüldü. Nöbetçi subayların elleri, ayakları bağlandı. "Şeriat isteriz, padişahım çok yaşa" çığlıkları arasında kışılardan çıkıldı. Bu gruba, ellerinde yeşil bayrak taşıyan sarıklılar da katıldı. Askerlerin önüne geçen bu sarıklılar tek bir getirerek, Meclisi Mebusan'a doğru yürümeye başladılar. Kısa sürede, asker ve medrese öğrencilerinin sayısı 6000'i geçti. Hocalar, ordudan ayrılan alaylı subaylar, mektepli subayların orduyu gâvurlaştırdığını ve şeriatın elden gittiğini ileri sürerek bunların sorumlusu olan ittihatçıların cezalandırılmasını istiyorlardı. Abdülhamid II, isyancıları, yatıştırmak üzere, şeyhülislâm Ziyaeddin Efendiyi gönderdi. İsyancılar şeyhülislâmın aracılığıyla padişaha iletmek üzere şu tekliflerde bulundular: 1. Sadrazam Hüseyin Hilmi Paşa ile Harbiye Nazırı Ali Rıza Paşa görevlerinden çekilecek; 2. Ali Rıza Bey, Tarık Paşa, Hüseyin Cahid (Yalçın) ve Dr. Burhaneddin Şakir beyler sınır dışı edilecek; 3. Şeriat hükümleri, değişikliğe uğramadan uygulanacak; 4. Mektepli subayların yerleri değiştirilecek, açığa çıkarılan alaylılar yeniden orduya alınacak; 5. Bunlar yerine getirildiği takdirde isyana son verilecek ve isyancılar hakkında herhangi bir soruşturmaya da girişilmeyecek.

Şeyhülislâm bu istekleri hükümete bildirdi. Ahmet Rıza Bey istifa etti. Adliye Nazırı Nâzım ve Harbiye Nazırı Rıza Paşalar, yolda kurşunlandı. Nâzım Paşa öldü. Daha sonra Hüseyin Cahid Beye benzetilen Lazistan Mebusu Arslan Bey, Kâtip Esad, Şerif Sadık Paşa ve daha başkaları öldürüldü. Hassa Ordusu, isyancıların safhına geçti.

HAREKET ORDUSU

Selânik'in Tepkisi: Ayaklanma haberi Selânik'e varır varmaz oradaki İttihat ve Terakki ile 3. Ordu derhal kesin bir tavır aldılar. 3. Ordu Kumandanı birinci ferik* Mahmut Şevket Paşa'nın başkanlığında askerî kulüpte yapılan toplantıda, Rumeli'den gidecek bir ordu ile ayaklan-

* *Kavlen, fiilen ve kalemen* : söz, eylem ve yazı ile

* *birinci ferik* : korgeneral

manın bastırılması kararlaştırıldı. Bu orduya Hareket Ordusu adının verilmesi toplantıda bulunan Mustafa Kemal'in düşüncesi idi. Ordunun başına Mustafa Kemal'in kumandanı Selânik redif fırkasının** kumandanı ferik*** Hüseyin Hüsnü Paşa getirildi. Ordunun Kurmay heyetine kolağası Mustafa Kemal de girdi. Ayrıca kamuoyunu harekete geçirmek üzere 14 Nisan günü Selânik'te bir miting yapılması kararlaştırıldı. 11 Temmuz alanında yapılacak toplantı için sokaklara tellâlar çıkartıldı, böylece toplanan 20-30.000 kişilik bir kalabalık önünde Yeni Asır gazetesi başyazarı Fazlı Necip Bey, müderris Recep, Avdül (Arnavutça), Tomak (Bulgarca), Üs. Muh. Karaso (Türkçe ve Yahudice), Nikola (Sırpça), Kurki Apano (Ulahça) tarafından konuşmalar yapıldı. Söylevler "Silâh başına, arş İstanbul'a" diye bitti, bunun üzerine ihtiyat ve redif askerleri silahlarını almaya giderken, aralarında 700 Selânikli Yahudi de olmak üzere, birçokları gönüllü yazıldılar.

Manastır'da da heyecanlı hazırlıklar başlamış ve Ohri Milli Taburu, Resneli Niyazi Bey'in kumandasında harekete hazır hale gelmişti. Selânik'teki Arnavut Başkım kulübünün, Arnavutluğun çeşitli yerlerine telgrafla yaptığı teşebbüsler sonucunda Arnavutların da İstanbul'a gitmeye hazır oldukları anlaşılmıştı. Serez'de de redifler, ihtiyatlar ve Müslümanlarla birlikte Bulgar ve Rum gönüllüleri, Miralay Hasan İzzet Bey'in kumandasında toplanıvermişlerdi. Bulgar komiteleri Sadanski ve Pañice, adamlarıyla katılıyorlardı. Artık trenlere binmekten başka yapılacak bir iş kalmamıştı. Asker sevkياتını Dedeagaç "harekât üssü" olmak üzere Mahmut Şevket Paşa üzerine almış ve gûya bu uğurda bütün servetini ortaya koymuştu. Dikkat edilirse Hareket Ordusu'nda nizamiyeden olmayan askerî birlikler önemli yer tutuyordu. Kumandanlar, Balkan devletlerinin ve özellikle o sırada Osmanlı Devleti ile anlaşmazlık durumunda bulunan Bulgaristan'ın saldırısından çekindiklerinden, Rumeli'yi bir an bile boş bırakmıyorlardı ve bu yüzden Hareket Ordusu'nda ihtiyat, redif (Hüseyin Hüsnü Paşa da redif kumandandı) ve gönüllülere yer verilmişti. Diğer bir nokta da, gerek mitingde, gerekse Hareket Ordusunun kuruluşunda İttihad-ı anasırıclığa* son derece önem verilmesi idi. Bunun nedeni, bir yandan orduların sınırlara bağlı olması yüzünden Hareket Ordusuna asker bulamamak kaygısı ile Büyük Devletlerle Balkan Devletlerinin Hareket Ordusu'ndan yana sempatisini kazanmak düşüncesi olabilir.

** redif fırkası : terhis edilerek ihtiyata geçirilen kur'a askerlerine verilen ad.

*** ferik : tümgeneral

* İttihad-ı anasır : İmparatorluğun temeli olan değişik "unsurların" bir arada yaşaması.

(Adana Ermeni Olayları** yüzünden Osmanlı prestijinin büyük sarıntı geçirdiği de gözönüne alınmalıdır).

Diğer bir habere göre Binbaşı Enver bey aynı gün, ataşemiliter olarak bulunduğu Berlin'den Selânik'e doğru yola çıkmıştı.

Hareket ordusu, demek bir bakıma İttihat ve Terakki demekti. İttihat ve Terakki'nin başlıca üyeleri ile Hareket Ordusu subaylarının önemli bir kısmı masondu ve bu mektepli genç aydın subaylar Ordu'nun bel kemiğini teşkil ederken İttihat ve Terakki de bunların siyasal teşkilâtını oluşturuyordu. 31 Mart, her şeyden önce İttihat ve Terakki'ye karşı yöneltilmiş bir ayaklanma olduğuna göre bu ayaklanmayı bastırmak için faaliyete geçmek dahi, Hareket Ordusunu İttihat ve Terakki ile aynı paralele getiriyordu.

Abdülhamit'e karşı olmak, ortak durumu birleştirici bir rol oynamıştır. Bunun en göze çarpan belirtisi donanmanın Hareket Ordusuna katılmasıydı. Bu arada İttihat ve Terakki'ye karşı yapılmakta olan itirazların da bir süre unutulması tabii idi.

Hareket Ordusu'nun iki taburunun Çatalca'ya vardığı haberi İstanbul'a yayıldığında ortalığı heyecan kapladı, dükkânlar kapatıldı. Beyoğlu tenhalaştı. Hükûmet de Hareket Ordusunun gelişi karşısında büyük telaş ve endişeye kapıldı. Bu ordu ile 31 Martçıların karşılanması İstanbul şehri içinde kanlı çarpışmalara yol açabileceği gibi, bu durumda şehirde bulunan Müslüman olmayan yerli ve yabancıları korumak amacıyla büyük devletlerin İstanbul'a asker çıkarmaları tehlikesi de vardı. Kaldı ki, kargaşalıktan yararlanmak isteyen mutlakiyetçi çevrelerin ya da umutsuzluğa kapılan 31 Martçıların böyle bir işgalden medet umarak, yerli ve yabancı Müslüman olmayanlara saldırmaları ve bu suretle yabancı işgalini tahrik etmeleri ihtimali de yok değildi.

Hareket Ordusu, 18 Nisan 1909 Ayastefanos (Yeşilköy) ve Makriköy'ü (Bakırköy) işgal etti. 31 Martçı birliklerin subaylarının da katıldığı Hareket Ordusu'ndan subay fazlalığı olduğundan birçok subay er üniforması giymişti. Rahmi, Talât, Enver, Niyazi Beyler ve Emanuel Karaso Efendi Selânik'ten Çatalca'ya gelmişlerdi.

Hareket Ordusu safları gittikçe kabarmaktaydı. Hareket Ordusu, Şişli ve Beşiktaş'ta yerleşeceği bazı konakları bile tesbit etmişti. İz-

** Adana Ermeni Olayları : 31 Mart Olayı ile Osmanlı İmparatorluğunun İttihad-ı anasır politikasından vazgeçiliyor, İmparatorluk İslâmcılığa kayıyor diye Adana yöresinde Ermeniler ayaklanmıştı.

mir'den İstanbul'a doğru yola çıkan bazı birlikler Eskişehir'de bekliyorlardı. Ordunun bazı kolları Maslak'tan Baltalimanı'na doğru sarkıyor ve Ortaköy'e doğru yürümeye hazırlanıyorlardı. Ordunun sayısı -bir subaya göre- 25000 muvazzaf, 15000 gönüllü idi. Hareket Ordusu'nun en çekindiği şeylerden biri de, askerlerinin 31 Martçılar tarafından kandırılması ihtimaliydi. Bu tehlikeye karşı, son derecede uyanıklık gösteriliyor; durmadan casuslar, kışkırtıcılar yakalanıyordu. Bir habere göre 120 şüpheli kişi yakalanmıştı.

Azınlık siyasal kulüpleri de Hareket Ordusu'nu destekliyorlardı. Bunlar arasında İstanbul Rum Siyasi Kulübü, Selânik Bulgar Federasyonu ve Ermeni kulüpleri vardı. Taşnaksutyon Fırkası, yedi-sekiz kadından kurulu bir heyet yollayarak Hareket Ordusu'na beyaz bir bayrakla bir çiçek demeti sundu. Bu sırada da mebuslardan Vartkes Efendi bir söylev verdi. Yeniden kurulmuş bulunan Hinçakyan Fırkası ise bir heyet göndererek, gönüllü teklif etti. Buna teşekkür edilmekle birlikte, gereksiz olduğu cevabı verildi.

Meclis-i Mebusan ve Meclis-i Ayan, Meclis-i Umumi-i Millî adı altında saat 14.30'da Ayastafanos'taki Yat Kulüpte ortak ve gizli bir birleşim yaptı. İlk oturum gizli oldu ve verilen bir önerge üzerine Padişahın tahttan indirilmesi görüşülmeye başlandı. O sırada Mahmut Şevket Paşa durumu haber alarak Ali Rıza'yı yaveriyle yanına çağırttı ve şöyle dedi:

"... ben maiyetimdeki askeri, Meşrutiyeti ve Padişahı kaldırmak isteyenleri tedip* edeceğiz, Padişahın ve milletin canı tehlikede diyerek buraya kadar getirdim. Hal'in bizim taraftan vukubulacağını asker duyarsa isyan eder, mahvoluruz. Siz Ayan ve Mebusana gizlice anlatınız, şimdilik ses çıkarmasınlar, bu işi müzakere etmek zamanı geldiğinde ben size haber veririm..."

Diğer taraftan Mahmut Şevket Paşa'nın maiyetindeki bir kurmay, hürriyet kahramanı Enver Bey'in Ayastafanos'da Matin Gazetesi muhabirine, "Abdülhamit'i saninin tahtında ibkası" vatanın mahv ve perişanisi demek olacağından, Sultanın bundan böyle hayatının muhafazasından başka bir talep dermeyeranına hakkı olamayacağını..." söylüyordu.

Saat 16.00'ya kadar süren gizli toplantının sonunda, Meclis, bir bildiri hazırladı. Buna göre, 31 Mart'taki elem verici hâdise ile Meşrutiyete "darbe" vurulmuştu. Başgösteren istibdadın kökünden kaldırılması, Meşrutiyet ve asayişin sağlanması ve olaya sebep olanların Şariat ve

* Tedip etmek : gözdağı vermek

kanunlar çerçevesinde cezalandırılmaları konusunda Hareket Ordusunun yayımladığı bildiriye Meclis destekliyor ve milletin isteklerine uygun buluyordu. Bundan ötürü de Ordunun yapacaklarına karşı çıkmak, sorumluluk ve ceza konusu olacaktı. Böylece Hareket Ordusunun şimdiye kadarki ve bundan sonraki davranışları, meşruiyet kazanmış oluyordu.

Bu sırada Hareket Ordusu'ndan yana olan bazı donanma gemilerinin Ayastafanos'a geldikleri ve Milli Meclis'i selâmladıkları görüldü.

31 Mart Olayı'nın 12. gününde, Cumartesi 24 Nisan 1909'da Hareket Ordusu İstanbul'a girdi. Dört koldan gelişen ilerlemenin bir kolu Davutpaşa kışlasını işgal etti. O sırada kışlada kalan Ertuğrul alayı Cuma Selâmlığına gitmiş bulunuyordu. Alay dönüp de kışlayı işgal edilmiş, işgal edenlerin de hızlı ateşli toplara sahip olduğunu görünce, geri döndü ve durumu Fatih'te ve Harbiye Nezaretinde bulunan askerlere bildirdi. Bunlar, bir erbaşın kumandasında beş bölük halinde Davutpaşa'ya doğru yürüyüşe geçtiler. Davutpaşa kışlasını geri almaya çalıştılsa da başaramadılar ve bir süre sonra geri çekilmek zorunda kaldılar. Harbiye Nezaretine geri döndüler ve orada gece uyurlarken, Hareket Ordusu'nca teslim alındılar. Babıâli ancak üç saat süren top ateşinden sonra teslim oldu. Topkapı Sarayı'nın ve Meclis-i Mebusan'ın teslim alınması kolay oldu. Bu arada Taksim ve Taşkılla kışlaları da uzun süre direndiler ve buralarda kanlı çarpışmalar oldu.

Cumartesi akşamı, Anadolu kıyısındaki askeri mevkiiler (başta Seli miye Kışlası) hariç, İstanbul işgal altına alındı. Mahmut Şevket Paşa'nın, olan bitenleri özetleyen bildirisinde Cuma gecesi taarruza başlanıp Cumartesi sabahı şafakla birlikte şehre girildiğinden, yani çarpışmaların dükkânlar kapalı ve halk evlerde iken başlaması sayesinde, halktan pek az kayıp verildiği ifade ediliyordu.

Harbiye öğrencileri de şehre giren Ordu ile birleşerek, bir bölümü elçiliklerin korunması ödevini, bir diğer bölümü de Taksim kışlasına yapılan saldırıya katılmayı üstlerine almış bulunuyorlardı. Rumeli'den getirilen Jandarma birliklerine de Beyoğlu sokaklarında devriye gezmek görevi verildi. Bunların birçoğu Jandarma kılığına girmiş genç subaylardı. Görevleri sokaklarda güvenliği sağlamak, şüpheli kimse leri yakalamak, üstlerini aramaktı. Hareket Ordusu'nun bir bölümü disiplinden uzak, derme çatma elemanlardan oluşmuştu ve yabancı ülkelerin müdahalesini önlemek üzere yağma, talan gibi olaylar önlenmeli, azınlıklar korunmalıydı. Zaten işgal sırasında yabancı mağazalar bayraklarını asmışlardı.

* Tahtında ibkası : tahtında kılması

On ikinci günde asayiş sorununa el atan Hareket Ordusu, "Dersaadet"* jandarma polis müfettiş-i umumî"liğine tayin ettiği Miralay Galib'in imzasını taşıyan bir resmi ilân yayımladı. Buna göre "bağî** ve mürteci"lerin yenildiği şu sırada sükunet şarttı ve halkı heyecana verecek -fesatçı yazılar yazmak, heyecanlandırıcı sözler söylemek, sokaklarda koşmak gibi- davranışlarda bulunulmaması isteniyordu. Ayrıca, güneş battıktan bir saat sonra başlamak üzere sokağa çıkma yasağı konuyordu. Silâh taşımak da yasaklanıyordu.

26/4 günü Mahmut Şevket Paşa'nın imzasını taşıyan resmî bir bildiri çıktı. Bunda durum özetleniyor, "hain ve canilerin", "masum kanların müsebbiplerinin" kanun pençesinde Şeriate göre cezalandırılacakları ilân olunuyordu. "... huzur ve asayiş-i mülk ve milletin" düşmanı olanların "izale-i vücutları" umumî ve millî bir arzu idi. Bildirinin asıl amacı ise, en sonunda açıklanıyordu: "... badema evlâd-ı vatani birbirine düşman ittihaz ettiren büyük ve küçük kâffe-i müfsidin ve münafikin temdid-i mefsedetlerine imkân ve zaman bırakılmayacağına umumen kanaat hâsıl olması tebliğ ve tebşir olunur..."*

Demek ki, fesatlık ve nifakçılığa meydan verilmeyeceği hatırlatılıyordu. Ama fesatlık ve nifakçılık kavramlarının kapsamı belli değildi. Buna yalnız 31 Martçılık, Volkancılık sokulabileceği gibi, her türlü muhaliflik veya din propagandası da sokulabilirdi. Bu geniş yorum korkusuyladır ki, bazı muhalifler işler duruluncaya kadar imparatorluk sınırları dışına çıkmak yolunu seçmişlerdi.

HARP DİVANI

31 Mart sanıklarının yargılamak üzere bir harp divanı kuruldu 31 Mart Olayı'nın ileri gelenleri tutuklanıp yargılanırken, Prens Sabahattin istimbotta Pendik'ten Karaköy köprüsü karakoluna, oradan da İstanbul'a getirilmiş, kısa bir sorgudan sonra, İngilizlerin müdahalesi üzerine, bizzat Mahmut Şevket Paşa ile harp divanı başkanı Hurşit Paşa tutuklu bulunduğu odaya gelerek kendisinden özür dilemişler ve Avrupa'ya gitmesini sağlamışlardı. Harp Divanının ilk kararı 3 Mayıs'ta çıktı. On üç kişi idama mahkum edildi. Asıl elebaşı Derviş Vahdeti, Hareket Ordusu İstanbul'a gelirken kaçtı, İzmir'de yakalandı, bir ay süreyle yargılandı, sonra idamına karar verildi. Harp divanı idamlar-

* *Dersaadet : İstanbul kenti*

** *Bağî : Serkeş, asi*

* *"Bundan sonra evlâd-ı vatani birbirine düşman eden büyük ve küçük fırsatçı ve iki yüzlülerin tümüne fesatlarını sürdürme imkân ve zamanı bırakılmayacağına umumen kanaat hasıl olması tebliğ edilir ve müjdelendir."*

dan başka çeşitli hapis, kürek ve Rodos ile Büyük Ada'ya sürgün cezaları verdi.

ABDÜLHAMİT'İN TAHTTAN İNDİRİLMESİ

On Beşinci Gün - (Salı, 27 Nisan 1909, 14 Nisan 1325)

On beşinci gün Meclis sabah saat 8.00'de toplandı. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi ile ilgili Meclis kararının ne yönde olacağı yukarıda gördüğümüz gibi, daha Meclis Ayastafanos'dayken belli olmuştur. Önce Rumeli'den gelen bazı telgraflar okundu. Bunlar Abdülhamid'in davranışlarından dolayı tahttan indirildiğini ve hutbelerde adının anılmayacağını haber veriyordu. Daha sonra Mahmut Şevket Paşa'nın Yıldız'daki memur, hademe, ağa ve tüfenkçilerin teslim alınıp vapurlara bindirildiklerini ve böylece askerî harekâtın sona erdiğini bildiren 12 Nisan 1325 günlü telgrafi okundu. Gazi Ahmet Muhtar Paşa gerekçesini açıklayarak, veliahdın Meclise getirilmesini ve kendisine biat edilmesini teklif etti. Bu teklif alkışlarla kabul olundu. Ondan sonra Paşa, Osmanlı Devleti İslâm devleti olduğu ve taşra halkına da tam güven gelmesi gerektiği için fetva alınmasını istedi. Bu da kabul olundu ve Şeyhülislâmın, Fetva Emininin ve Vükelânın* hemen Meclise çağrılmalarına karar verildi.

Ayandan eski Zaptiye Nâzırı Sami Paşa İstanbul'un Fatihi II. Mehmet olduğuna göre, Mehmet Reşad'ın, Mehmet V. olarak tahta çıkmasını teklif etti ve bu da oybirliğiyle kabul olundu. Mebuslardan biri, bu ikinci fethin bütün unsurların gönül birliğiyle yapıldığı için manevi değerinin daha çok olduğunu söyledi. "Yaşasın Sultan Mehmet Han-ı Hâmis"*** diye dua edildi.

Fetvada memleketin birçok yerinde Abdülhamit'in tahttan indirilmiş olduğu kabul edildiği anılıyordu. Saltanattan feragat ya da tahttan indirilmek şıklarından birini seçmek gerekiyordu.

Sait Paşa Meclise hangi şıkkın tercih edileceğini sordu. Her yandan "hal" sesleri yükseldi. Talât Bey (Edirne) ise, fetvadan önce tahttan indirmeye karar verildiğini hatırlattı.

Danışmend, 31 Mart isimli eserinde Ali Şevki'den iktibasla durumu şöyle anlatıyor.

* *Vükelâ* : Bakanlar Kurulu

** *Hâmis* : Beş

"Ertesi gün sabahın alaturka üçünde (10.00), babam Meclise davet edildi. Gidince, alkışlarla karşılandı. Meclisi alt-üst denilecek kadar karmakarışık ve tarifine imkân olmayan gürültüler ve gümbürtüler içinde buldu: Hep birden "Hal'i hal'i" diye bağırıyorlardı. Fetva emini hal'in daha sükûnetle ve daha soğukkanlılıkla ele alınmasını ve hem lehdeki, hem aleyhteki delillerin bitarafane bir surette tetkikini tavsiye etmek istedi, fakat kendisinin yalnız fetva yazmakla mükellef olduğu ve ondan başka bir şeye karışmayacağı bağrıla çağrıla söylenerek susturuldu"***

Şait Paşa ayağa kalkarak önce tahttan indirmeyi sonra da Mehmet Reşat'ın tahta çıkışını oya koydu. Üyeler bu teklifleri saat 13.30'da, ayakta, oybirliğiyle kabul ettiler. Bundan sonra, alınan kararları Abdülhamit'le Reşad'a bildirmek üzere heyetler kuruldu ve iki tarafa da gönderildi.

Saat 17.00'de top sesleri ile Abdülhamit'in tahttan indiği anlaşıldı. Bu arada Sultan Reşad Harbiye Nezaretine geldi ve Ayan ve Mebusan başkanlarının, ikinci başkanlarının, kabinenin ve bazı kumandanların huzurunda, Meclis Başkanlarının "ihtarı" üzerine Şeriatı, Kanun-u Esasî hükümlerini, Meşrutiyet usulünü, milletin haklarını koruyacağına dair and içti ve kendisine biat edildi. Sonra Reşat, Topkapı Sarayında Hırka-i Şerifi ziyaret etti ve Dolmabahçe Sarayına döndü.

31 MART OLAYI VE YABANCI DEVLETLER

1) BULGARİSTAN

31 Mart Olayı karşısında Bulgaristan, henüz bağımsızlığı Osmanlı Devletince tanınmamış olduğu ve Makedonya'da ülkesini genişletmek emelinde olduğu için Osmanlı Devletinin ayaklanma dolayısıyla düştüğü zayıf durumdan yararlanmayı düşünmüştü. Fakat kısmen uluslararası durumun elverişli olmaması sayesinde bir Bulgar askeri müdahalesi tehlikesi gerçekleşmedi. Ancak Bulgar hükümeti, Bulgaristan'ın bağımsızlığının hemen tanınmadığı takdirde "ciddi kararlar" almak durumunda kalacağını açıklamıştı.

15 Nisan günü Osmanlı-Bulgar görüşmeleri sonuçlandı.

Hariciye Nâzırı Rıfat Paşa ile Bulgar temsilcisi Liyapçef'in imzaladıkları protokolla Osmanlı Devleti Bulgaristan'ın bağımsızlığını birta kım malî tâvizler, karşılığında tanıyordu. Böylece Bulgaristan'ın 31 Mart buhranından yararlanarak Osmanlı Devletine karşı savaş yapması tehlikesi kalkmış oluyordu.

*** *Danışmend, 31 Mart, s.138.*

2) İNGİLTERE

Abdülhamit, Alman siyaseti gütmüştü. Orta Doğuda emelleri olan İngiltere, 31 Mart olayından kışkırtıcı rolünü başarı ile oynamış; İstanbul'daki İngiliz diplomatları, İngiliz basını olayı desteklemişlerdi. Hattâ, Sadrazam Kâmil Paşa'ya Grand Cross of Bath nişanının verilmesi kararlaştırılmıştı. Prens Sabahattin'in Ahrar Fırkası da İngiliz taraftarıydı ve İngilizler bu yakınlığı karşılıksız bırakmadılar. Donanma komutanı Tuğamiral Gamble Paşa'nın 26 Mart günü donanmayı talime çıkarıp İstanbul'dan uzaklaştırması herhalde rastlantı değildi.

3) ALMANYA

Abdülhamit döneminde elde ettiği imtayazları elden çıkarmak istemeyen Almanya, Hareket Ordusunu baştan desteklemiş; hatta, riva yete göre, sefer masraflarını karşılamıştır. İttihad ve Terakki'nin dayandığı mektepli subaylar Almanya'da okumuş ya da uzun yıllar Osmanlı hizmetinde bulunmuş Goltz Paşa tarafından yetiştirilmişlerdi. 31 Mart olayından sonra Goltz, başta Mahmut Şevket Paşa olmak üzere, eski öğrenci ve arkadaşlarına Die Woche Dergisi ile Neue Freie Presse gazetesinde yazdığı makaleler ve mektuplarla yakın ilgi gösterdi ve muhtelif taktikler önerdi.

Sonuçta, Hareket Ordusunun başarısı, basında Almanların İngilizleri yenmiş olmaları gibi mütalâa edilmişti.

SONUÇ:

31 Mart Olayı'nın önemli sonuçları İttihat ve Terakki'nin asıl destekçisi olan mektepli subayların siyasal iktidar üzerindeki denetimlerini artırmaları, örgütün rakipleri karşısında daha da güçlenmesi ve Kanun-u Esasi'de yapılan değişikliklerle önce parlamenter bir monarşiye sonra tek parti rejimine geçilmesi oldu.

Masonluğun etkisi arttı, Sadrazam Talat Paşa Büyük Üstat seçildi. Dış siyasette ise, Bulgaristan güçlendi, Osmanlı İmparatorluğunda Almanya'nın nüfuzu arttı, önce Balkan Savaşı, sonra da I.cı Dünya savaşının tohumları atıldı.

Mart 1992

Kaynaklar:

- * Sina AFŞİN : 31 Mart Olayı
Orhan KOLOĞLU : İttihatçılar ve Masonlar
Meydan Larousse : 31 Mart Olayı
Ana Britannica : 31 Mart Olayı
Ferit Develioğlu : Osmanlıca'dan Türkçe'ye Lügat

TEMEL AHLAK SORUNLARI VE "BENCİL GEN" VARSAYIMI

Fuat GÖKSEL

Fuat GÖKSEL K.; zamanın ilerlemiş olduğunu belirterek konuşmasını özetlemeye çalışacağını; bugünkü tebliğ konusunun bir kısmının TÜBİTAK'ın yayınladığı BİLİM ve TEKNİK dergisinde yayınlanacağını bildirerek konuşmasına başladı.

Genetikteki yeni gelişmelerin temel ahlâk düsturlarını sorgulamaya başlamış olmasından dolayı konunun masonluğu ilgilenirdiği hususunu vurguladı.

Masonluğun bir ahlâk öğretisi olduğunu, diğer öğretiler gibi katı olmadığını, nihai bir hükmü ortaya koyarak kabul ettirmeye çalışmadığını belirterek, masonik erdemlerden olan özgürlük, eşitlik ve kardeşliğin ahlâkla ilgisini aktardı. Konuşmasına devamla;

"19. yüzyılda bilim mahfillerinde en çok tartışılan konu vitalizm-mekanisizm tartışmasıydı. Genellikle materyalist olan bilim adamları ve filozoflar; "... âlem doğa yasalarından başka hiçbir

şeye itaat etmeyen bir makina-
dır. Sâni-i âzam-ı kâinat bunu
yapmış ve bırakmıştır, müdahale
etmemektedir" diyorlardı.

Laboratuvarda organik madde
yapılamıyordu. Pastör ortaya
çıktığında anlaşıldı ki; her canlı
başka bir canlıdan meydana ge-
lir. Tanrı'nın yaratma eylemi sü-
rekli değildir. İkincisi, ürenin
sentezlenmesi ile organik mad-
denin laboratuvarda yapılabile-
ceği ortaya çıktı. Ancak herşeye
rağmen laboratuvarda hayat
oluşturulamıyordu ve bilim
adamları arasındaki tartışma
sürüyordu.

Yirminci yüzyılın son ortasında
DNA molekülünün yapısı keşfe-
dildi ve bunun birtakım organik
moleküllerden ibaret olduğu or-
taya konuldu. DNA molekülü ge-
netik materyâldi ve hücrenin çekirdeğinde bulunuyordu. Bir in-
san hücresinin içindeki molekül-
lerinin yapısı anlaşılmaz değildi.
Bunlar kimyasal bağlarla birbir-
lerine bağlanıyorlar ve karşıla-
rında da ona uyacak fakat aynı
olmayan başka bir uzun DNA
molekülü ile amino asit bağlantı-
ları vasıtasıyla bağlanıyorlar ve
bir hücrenin çekirdeğine sığabi-
lecek bir yumak halinde bulun-
yorlar.

Bilim adamları zamanla daha
ileri gittiler. Organizmadaki bü-
tün hayati olayların şifresinin bu
yumağı oluşturan iplik üzerinde
yazılı olduğu ortaya çıktı. Şifre-
lerde bağlantılar birtakım basit
harflerle ifade edilebiliyordu.

Bunların hepsi amino asitlerin
şifresiydi. Bu DNA molekülüne
çok benzeyen RNA molekülüne
aktarılıyor; RNA molekülü bu
uzun ipliğin belirli bir kesimi-
ne ait şifre ile bir protein dizili-
şini gerçekleştiriyordu. Bunların
mekanizmaları bugün anlaşılmış-
tır ve bunlar laboratuvarlar-
da sentetik olarak üretilebilmek-
tedir.

RNA, etrafında dolaşan hücre içi
sıvıdan gerekli organik molekül-
leri alarak bu ipliğe takıyor ve or-
taya hücrenin yapı taşlarından
biri olan protein çıkıyor. Bundan
sonra dizilişleri birbirinden fark-
lı başka iplikler diziyor. Amino
asitlerini diziyor ve zincir "bir
kimyasal işlemin kimyageri" an-
lamına gelen bir enzim olarak ça-
lışmaya başlıyor. Hücrenin
hayati fonksiyonlarını, kaç defa
ve nasıl üreyeceğini, nasıl bir or-
ganizma meydana getireceğini,
bu organizmanın hangi eğilimle-
re sahip olabileceğini, hep aynı
yapı taşlarını kullanmak sure-
tiyle yönetiyor. Bu uzun iplikte
meydana gelen kimyasal deği-
şiklikler, organizmanın bir bölü-
münde bir değişim meydana gel-
mesine yol açıyor. Ortaya çıkan
değişimler yeni tipler yaratıyor,
yeni tipler hayata adapte olabi-
lirse yaşıyor ve üreyebiliyorlar,
aksi takdirde yok olup gidiyorlar.
Buna doğal ayıklanma (natural
selection) diyoruz. DARWIN'in
görüşüne göre; bütün canlılar ay-
nı türden gelmiş olsa gerektir; bu
türler değişime uğrayarak yeni
türler ortaya çıkar, doğal ayık-

lanmaya tabi olurlar. Irkların ve türlerin farklı oluşunun nedeni budur."

Görüş temelde tamamen deterministiktir. DARWIN; "Bu mahluklar kendi iradeleri ile hiçbir şey yapamazlar. Bunlardaki irade, yapılarının gereğidir ve ona uymak zorundadırlar. Doğanın kendilerine çizdiği rolden başkasını oynayamazlar" diyerek ahlâkın en temel ilkesi olan iradeyi reddetmiş oluyordu.

Bugünkü genetikçiler; "genler kendilerini yaşatmak ve imkân ölçüsünde çoğaltmaktan başka bir şey yapamazlar. Mutasyonlarla bu işi yapabilen genler yaşayacaklar, çoğalacaklar, yapamayanlar silinecektir" diyorlar. O halde bir canlının genetik materyali içinde herhangi bir gen ve onun beden yapısında bu genin ekspresyonu olan başka bir biyolojik özellik varsa, onlar yaşamak isteyen, yapısı gereği bencil davranan genlerin marifetidir. O halde ahlâkın temelinde bencillik ve hayat mücadelesi yatar. Aslında mücadeleyi yapan organizma değil, genlerdir. Bir gen bir protein veya bir enzim üretiyorsa, bunu kendi çoğalması için

yapıyor demektir. Böylece 1973 yılında DAWSON adlı bir biyolog tarafından önerilen "Sosyo-Biyoloji" denilen yeni bir bilim doğmuştur ve en temel kavramları sorgulayan bir yaklaşım ortaya çıkmıştır. Buna karşı görüşler ortaya çıkmış ve tartışmalar sürmektedir.

Kanaatimce ahlâk doktrinlerini daha akılcı, eşitlikçi, kardeşlikçi esaslara oturtabilmek için, günümüz masonları ve ahlâkçılarının bu son bilimsel çalışmalarla biraz daha eğilmeleri gerekecektir.

Biz acaba genlerin oyuncağı mıyız? Bu küçük moleküller kendi kavgalarını yürütürken bizi âlet olarak mı kullanıyorlar? Yasa nedir? Cari ahlâk nedir? Yazılı olan ve yazılı olmayan kurallar genlerin eseri ise, eskiden Tanrı'nın kuklaları olduğumuzu düşünen bizler, şimdi genlerin kuklaları mıyız? gibi dehşetengiz sorular soran bir çalışma alanı ortaya çıkmıştır. Bencil gen hipotezine dayanan ve Sosyo-biyoloji denilen bu alan, önümüzdeki yıllarda adını çok duyuracak, MİMAR SİNAN'a da bazı yazılar yağmaya başlayacaktır."

* Mimar Sinan Muh. Locasında 3 Nisan 1993 tarihinde yapılan konuşmanın özetidir.

ÇEKOSLAVAKYA'DA MASONLUK

(Her iki Dünya Savaşı'nı Çekoslovak
Masonları nasıl yaşadılar?)

Çeviren : **Falih ERKSAN**

*Jiri (George) SYLLABA, 33°
Çekoslovakya YŞ.sı HBA
Barrandovska 14, 150 00
Prag 5, Çekoslovakya*

Çekoslovak Masonluğu ilk olarak 17. yüzyılda Bohemya'da tesis edilmiş olup, Antonius Sporek adında bir kont muhtemelen 1726 senesinde Çekoslovakya'da ilk Mason Locasını kurmuş. Ancak bu husus tam olarak itimada şayan ir şekilde isbatlanamamıştır.

Bunun aksine, John Amos Komensky (Comenius) adıyla tanınan Protestan bir Rahib'in adı Masonluk tarihinin ilk zamanlarında çok konuşulan isimlerden biri olmuştur. Bu zat 30 yıl Harpleri esnasında buradan İngiltere'ye hicret etmiş olup, onun barış ve âlemşumul insancıl düşünceleri James ANDERSON ve Dr. John Theophilus DE-

SAGULIER'in 1721 yılında meşhur Masonik Konstitüsiyon'unun vücuda gelmesine neden olduğu da rivayet olunur. Aradan bir müddet geçtikten sonra 1740 yıllarında Mason olan bazı Fransız subaylar Prag'da bir Mason Locası açmışlar.

Bohemya Kraliçesi (1717-1780) ve 1740'dan 1780'e kadar Macaristan "Kralı" adı verilen İmparatoriçe Maria Theresa, önceleri Masonluğu büyük bir müsamaha ile karşılamış, ancak sonra onu yasaklamıştır.

Maria Theresa'nın oğlu olan II. Joseph (1765-1790) aydın bir insan olarak Masonluğun hamisi ve destekçisi olmuştur. Fakat buna rağmen her nedense Viyana ve Prag'da Loca sayısına bir sınır koymak ihtiyacını duymuştur. II. Joseph'in ölümünden sonra Avusturya Hükümdarları mutlakiyet idaresini müdafaa ederek Masonluğu siyanet etme taraftarı olmamışlardır.

Modern Masonluk Çekoslovakya'da I'inci Dünya Savaşı'nın hemen akabinde 1918 ve 1919 tarihlerinde "John A. Comenius" ve "Nation" adlarında iki Locanın Prag'da kuruluşu ile bilfiil faaliyete geçmiştir. Millî Çekoslovak Büyük Locası ise Yugoslavya Büyük Locasının gayret ve yardımları ile 1923 yılında kurulmuştur. Bu meyanda İtalyan Masonları Çekoslovak Büyük Locasının teşkilâtlanmasına azamî şekilde yardımcı olmuşlarsa da bir müddet sonra Mussolini İtalyan Büyük Locasını da fesh etmiştir. Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Riti Yüksek Şûrası da Çekoslovakya'da ilk olarak 1923 yılında kurulmuştur. Jiri (George) Syllaba'nın babası Dr. Ladislav Syllaba Çekoslovakya Yüksek Şûrası'nın ilk Hâkim Büyük Âmiri olmuştur. Onu meşhur ressam Alfons Mucha ve sonra da Dr. Francis Kaderavek takip etmiştir. Bu zaman esnasında, yani Birinci Dünya Savaşı ile ikinci Dünya Savaşı arasında Çekoslovakya'da takriben 20 muntazam Loca kurulmuştur. Bütün bu Localardaki üye sayısı yaklaşık olarak 1.500'e ulaşmıştır. Çekoslovak Millî Büyük Locası ile birlikte "Lessing of the Three Rings" "Lessing'in üç Halkası" adı altında Almanca çalışan bir Büyük Loca Prag şehrinde yeniden tesis edildi. Böylece her iki Büyük Loca fevkalâde iyi münasebetler ve uyum içersinde çalışmalarını sürdürdüler. II. Dünya Savaşı esnasında Hitler'in Nazileri Masonlara musallat olmaya başladılar. Bu arada bazı Masonlar Kosantrasyon kamplarında işkencelere maruz bırakılmışlar ve hatta hayatlarını yitirmişlerdir. Diğer bazı Masonlar ise İngiltere, Amerika ve Kanada'ya hicret etmek zorunda kalmışlardır.

Bu Kardeşlerimiz gittikleri her yerde fevkalâde itibar ve yardım görmüşlerdir. 1947 senesinde Çekoslovakya Büyük Locası yeniden tesis edildi. Komünist Rejiminin 1948'de idareyi ele geçirmesi üzerine bir müşterek çalışma hali endişesi dolayısıyla 1951 yılında Yüksek

Şûra Masonik çalışmalarını talik etmeye karar verdi. 40 yıl gibi uzun bir süre Sovyet baskı ve zulmüne dayanarak hayatta kalabilmiş olan 28 Mason Kardeş gizlice evlerde toplantılarını sürdürmek suretiyle Masonluğun devamını temine çalışmışlardır. İşte bu zorlu ve kritik dönemde 1938 yılında tekris edilmiş olup 1984 yılında ebedî Maşrıka intikal eden Joseph Charvat Kardeş ve ben, 1926 yılında tekris edilerek halen 33. dereceye yükselmiş bulunuyorum.

1989 yılındaki "kadifeli ihtilâl" tabir edilen dönemden sonra yani totaliter rejimden sonra halen hayatta kalabilmiş olan yukarıda sözü edilen 28 Kardeş Prag'da 17 kasım 1990 günü Büyük Locanın yeniden kuruluşu için Uluslararası bir Kuruluş ve kutlama töreni tertiplediler.

ABD Güney Jüridiksiyonu Hâkim Büyük Âmiri C. Fred Kleinknecht 33° K., 40 veya daha uzun yıllar önce tekris edilmiş olan bu Çek Masonlardan dördünü Ritin Ondördüncü derecesine özel bir merasimle terfi ettirdi.

Çekoslovakya Büyük Locası 1990 yılının sonlarına doğru İngiltere Büyük Locası tarafından tanınınca, hemen arkasından 18'i Avrupa'dan, 29'u Amerika Birleşik Devletleri ve 5'i de diğer memleketlerden olmak üzere 52 yabancı ve Kardeş Büyük Loca tarafından tanındı.

Bu arada Çek ve Yugoslav Kardeşlerden bazılarının 33. dereceye yükseltilme töreni Prag'da yapılmış ve Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Riti Çekoslovak Yüksek Şûrası'nın yeniden Kuruluşu Hâkim Büyük Âmir C. Fred Kleinknecht ve Finlandiya ile İtalya HBÂ'leri ve diğer HBÂ'lerinde huzuru ile 23 Kasım 1991 günü realize edilmiş oldu.

Çek Franmasonları artık Masonik aktivitelerine böylelikle yeniden başlamış oldular ve büyük bir gayret ve şevk ile yeni yeni üyelerin tekris işlemlerine koyuldular. İlk olarak Çekoslovak Büyük Locası "The Nation" (Narod) "The Work" (Dilo) ve "The Bridge" (Most) adlarındaki üç Loca ve 68 üye mevcudu ile kurulmuş oldu.

Komünist Rejim esnasında yurt dışında (gurbette) kurulmuş olan ve Çek lisanı ile çalışan Batı Almanya'daki "T.G. Mazaryk" ve "At Three Stars" (Üç yıldız) adındaki Localar artık yurtlarında çalışma imkânına kavuştular. O zaman yurt dışına iltica etmiş olan; Tassievicz, Cermak, Brousek, Kristofori, Gregr gibileri ve diğer KK. yurtlarına dönmüş oldular.

Masonluk hakkında hiçbir bilgiye sahip olmayan, komünist rejim içersinde doğmuş olup uzun zaman baskı, zulüm ve ıstırapla yaşamış bulunan bu günün gençlerini, karanlıklardan aydınlığa çıkarmaya ve

onlara yardımcı olmaya angaje olmuş olan bizler, her zaman olduğu gibi, hayırsever hizmetler verme çabası içerisinde bulunuyoruz. Halihazırda bizim en büyük engel ve müşkülümüz, çok fakir olan ekonomik durumumuzdur. Bir Mâbedimiz dahî yok; zira Komünist Rejimi esnasında Mâbedimiz, bütün Masonik araç ve gereçlerimiz, herşeyimiz onların kontrolleri altına alınmıştı.

İşte şimdi bütün ümit ve temennilerimiz, en kısa zamanda, II. Dünya Savaşından önce olduğu gibi masonik aktivitemize en yüksek standartlarda yeniden kavuşabilmemiz olacaktır. Bu standardın Orta Avrupa standardına uygun olmasına yani Doğuya değil, Batıya göre olacak ve bizim her iki Avrupa arasında hakiki bir kardeşlik köprüsü kurmaya çalışmamızla sonuçlanacaktır.

Bütün bunlar ise ancak ve ancak Kardeş Büyük Localar ve Kardeş Yüksek Şûraların bizlere vaadde bulunmuş oldukları iyi kalpli, müşfik kardeşçe yardımları ile ralize edilebilecektir.

"The Scottish Rite Journal Mart 1993"

*Çekoslovakya YŞ.HBÂ.i Jiri SYLLABA ve ABD.G.Jür.YŞ.HBÂ.i
C. Fred KLEINKNECHT*

MASONLUK BİZDEN NE BEKLİYOR?

Raşid TEMEL

Masonluk iyi ahlâklı, erdemli insanlar arasında kardeşliği güçlendirmek, insanların özgürlük içinde düşünsel ve tolumsal gelişmesini sağlamak ve hakikatin araştırılmasını yüreklendirmek, insan sevgisi, hoşgörü, erdem, eşitlik ve doğruluk gibi ilkelerin benimsendiği bir düşünce sistemidir.

Bunların hepsi bizim derslerimizin bir parçasıdır. Öyleyse bu dersleri nasıl ve nereden öğreneceğiz? Bu yolda yapacağımız ça-

lışmalar bizi nasıl etkileyecektir? Konumuz budur.

Semboller, alegoriler, ritüeller, tüzükler, Masonik kitaplar ve yazılar, konuşmalar Mason olarak derslerimizi öğrenmek için lüzumlu olan vasıtalarlardır. Bilgilerimizi arttırmak, bu suretle yükümlülüklerimizi daha iyi anlamak ve uygulamak, bu sayede de mesleğimize yakışır bir üye olmak, aynı zamanda daha iyi bir insan olmak için bunlardan yararlanmak, Masonluğun bizden varmamızı beklediği hedeftir.

Yani derslerimizi, bu yollardan hazırlamamız ve yapmamız lâzımdır. Unutmamamız gereken bir hususta bir kimsenin düşündüklerinden ziyade yaptıklarıyla ölçülmesidir. Akıllı bir kimse de her zaman doğru düşündüğünden emin değildir.

İnsanı kırlardaki, ormanlardaki hayvanlardan ayıran başlıca özellik, onun düşünme, muhakeme ve algılama gücüdür. Daha büyük bir ihtiyacı ise, tatmin edici bir meşgale bulma ve bir meslek edinme arzusudur. Aç zihinler doyurulmalı, düşünceler aydınlanmalı ve meraklar tatmin edilmelidir.

Masonluğun ilk derecesinden itibaren, namzet kendi başına düşünmeye, standart ölçüler oluşturmaya, zihinsel tavrını değiştirmeye ve kendi yaptıklarını beğenebileceği bir kişi olmaya teşvik edilmektedir. Dereceler üzerindeki çalışmalar adayı gayrete getirici, teşvik edici duygular kazandırır ve bunları uygulama imkânı verir. Bu onun alışılagelelen düşüncesinin ötesinde bir harekete geçmesini sağlar.

İnsanın duygusal ihtiyaçları değişik olduğundan, aynı derecelelere ulaşan iki kardeşin hayalleri bile aynı yönde olmayabilir. Her namzet kendini olduğu gibi kabul ettiğinden, hoşuna gidecek şeylere yönelir. Bu da onun yaşam şeklini oluşturur. Bu nedenle kendisi için önemli gördüğü ve kabul edebileceği şeyleri araştırır, ha-

kikatleri görür ve bunlarla istekleri arasındaki farkı anlar. O zaman da bunları açık seçik olarak birbirinden ayırabilir. Duygusal sezi, dinî inanç ve sıradan bir insanın yaşam tecrübesindeki farklılıkları ayırmayı öğrenir. O zaman kendine güven kazanmış olarak hakikate ulaşma yolundaki araştırma özgürlüğünü kafasının gösterdiği yönde geliştirir ve bu yolda bütün imkânlarını kullanır. Korkudan arınmış olarak inanç ve düşüncelerini bilir, başkalarınınkileri de tanımayı, hem de tanıyıp kabul etmeyi öğrenir.

Namzet yaşamını bu şekilde yönlendirmeyi öğrenmelidir ki, onun iyi talihi, yüksek mevkii, şöhreti ve bunların etkileri başkalarının zararına kazanılmış olmasın. Bilâkis, başkalarına anlayış göstermesi ve şefkat hissinden zevk alması sayesinde yaşamı onun için daha anlamlı bir hale gelir ve istediği gibi bir insan olabilmek için yaşam tarzını ayarlayabilir, bu yolda çalışarak tatmin edici bir ortama kavuşur.

Muhakeme gücünü böylece elde etmiş olan namzet, sadece kendine ait olan yüksek bir düzeye erişerek, daha yüksek ruhsal mertebelere ulaşmasını kolaylaştıracak, olgunluk ve vakarı elde etmesine yardımcı olacaktır. Sonra düşüncelerini, kendi güvenini ve hissî tecrübelerini değerlendirecektir. Böylece kendine en uygun gelen bir yaşam felsefesi gelişecektir. Düşüncenin durduğu yerde inancın devam ettiğini anla-

caktır. İnsanın yeri diğer hayvanlarla birlikte pratik ile ideal arasındadır, yaşamın sınırlarıyla ümit ettiğimiz kemalin içindedir.

Bütün bu saydıklarımıza uyarak mesleğimizin düşünce, ideal ve prensiplerine, belki tam ve mü-

kemmel olmasa bile, ışık tutmakla mükellefiz. Bunların içinde ve arkasında hakikat, güzellik, iyilik ve insanın yaşamını yararlı bir şekilde idare etmesi ve kendini kontrol edebilmesi yatmaktadır.

Haziran 1993

ÖZGÜRLÜK (Hürriyet)

Koparal ÇERMAN

İnsanoğlunun izlediği hürriyet yolunun tarihini, bütün genişliği ile yazıp bize aktarabilen bir tarihçi çıktı mı, bilemiyorum. Hürriyet denilince hepimizin aklına kabaca bir şeyler gelir. Lâkin, ciddiyetle araştırdığımızda, konunun ne denli çetin, tecrübelirin ne kadar kıt, söyleyenlerin ne kadar az olduğunu görerek şaşırırız.

Şöyle sıradan bir bakışla; Masonluğun dahi kendi öz çocuklarına pek fazla hürriyet tanımadığı söylenebilir. Öyle ya, tekris olduktan sonra ilk karşılaşılan şey, hecesini bile değiştiremeyeceğiniz bir ritüeldir. Daha sonra, bütün kardeşlerinle birlikte tüm locanızın, büyük locanın emir ve direktifi doğrultusunda çalıştığını anlarsınız. Dikkatle bakınca, tüm masonluğun sanki MED veya PERS kanunları gibi bazı landmark'larla sınırlanmış olduğunu görürsünüz. Böylece, dar bir sahaya sıkıştığınızı sanır, hürriyet bunun neresinde, diye düşünebilirsiniz. Böyle düşünenler hürriyetin ne olduğunu, gerçek anlamıyla kavrayamamış olanlardır. Bu gibiler, mutlaka, çalıştığı müesseselerin, içinde yaşadıkları ülkenin, hattâ dünyanın kuruluşunda bile, hep hürriyetsizlik sezerler.

Oysa, hürriyet, hiçbir zaman sınırlanmamış bir serbestî demek değildir. Ama, öyle olduğuna inanan çok insan vardır. Düşünen her insan, kendi hayat tecrübelerinden de anlar ki, serbestlik veya sınırlama birbirinin karşıtı değil tam aksine hürriyet içerisinde birbirlerini dengeleyen iki temel ögedirler. Bir aile içerisinde bile, sınırlama sadece çocuklar için değil, anne baba için de vardır. Ama, tüm aile bireyleri bir hoşgörü içerisinde elele yaşar giderler. İşyerindeki patron ve işçi için de aynı şey söylenebilir. Güneşin altında tarlayı süren, toprağa ekip, mahsulü biçen çiftçi de, belki o an için hayalini süsleyen, bir başka yerde bulunmak isteyebilirdi. Fakat o, önce işini yapmakla sınırlıdır; ama, aynı zamanda çalışmanın serbestliğini yaşamaktadır. Özet olarak, insanın yaşadığı her yerde ve her işte "Buradan ötesi yasak" levhası mutlaka karşısına dikilecektir. Lâkin bu, sınırsız serbestî demek olmayan hürriyeti hiçbir şekilde zedelemiş olmayacaktır.

Hürriyet, bireye toplumdan ayrı, toplum menfaati dışında haklar tanıyan bireycilik (individualizm) de değildir. Geçen yüzyıl güçlü bir fikir grubu, bireyin kontrolüne karşı çıktı. Bunlar, hayatın tadına ancak, ferdin kimseye, kimsenin de ferde engel olmadığı bir dünyada, toplumdan ayrı ve farklı yaşamakla varılabileceğini düşündüler. Gaye, fert hürriyetine hiçbir şekilde engel olunmamaktı. Bu düşünce ekolünün tipik üyesi Herbert Spencer eğitim eşitliği, vergilendirme ve serbest teşebbüse yön verme, gibi konularda dahi, devlet müdahalesine karşı çıktı. İlk bakışta bireycilik, sahidan hürriyet gibi görüne de bu yanlıştır. Çünkü bireyler, içinde yaşadıkları toplumla o denli birleşik ve iç içe geçmiş durumdadırlar ki, ağaçtan bir yaprak koparılıp incelenir gibi, kolayca toplumdan ayrı konulup düşünülemezler. Birey, toplum ve toplumlar arası ilişkiler, hepsi bir bütün bir harmoni içerisinde, dolayısıyla birlikte düşünülmelidirler. Bireyin yapacağı özel şeyler elbet olacaktır; ama yaptığı, hiçbir şekilde toplum menfaati ile çelişmemelidir.

İndividualist felsefe doktrinine akraba olan ve adına "LAISSER FAIRE" denilen bir ekonomik düşünce ekolü, yine geçen yüzyıl ortaya çıkıp, hürriyet anlayışı konusunda önemli rol oynadı. Bu ekolün üyeleri, insanlar arası iş ilişkilerinin, belli ekonomik kurallara dayalı olduğunu ve bu kuralların da aynen tabiat kanunları kadar güçlü olduğunu iddia ettiler. Onların haykırışları da insanların kendi haline bırakılması içindi. Eller çekilmeli, karışılmalı idi. Böyle yapılırsa, işler kendiliğinden dönecek, dünya güneşin doğup batışı gibi tabii olarak beslenecek, giyinip kuşanacak, hulâsa ihtiyaçlar otomatik olarak karşılanacaktı. Bu ekonomik kuralın temeli, gem vurulmamış rekabetti. Rekabet öylesine tanrısal bir şeydi ki, 1825 yılında başgösteren İrlanda kıtlığında, İngiltere'den buğday nakli planlamasına ve bu iş için ge-

milerin alıkonulmasına bir grup ekonomist karşı çıktı. Bunlar açıklıktan ölen onbinlere, bu kanunlara göre nasıl olsa bir yiyecek götüren bulunur sandılar. "LAISSER FAIRE" teorilerine bugün artık müzelik inançlar olarak bakıyoruz. Benzeri fikirler de tarihin karanlıklarına karıştı gitti. Bize dersleri kaldı. Artık biliyoruz ki, doğa kanunları gibi ekonomik kanunlara yer yok. Böyle bir arayış sözkonusu olduğunda, çoğunluğun istediği yönde, ilmi ve akılcı plânlamalar gündeme gelecektir. Artık herşey, akıntıya kapılıp giden, doğal bir başıboşluk içerisinde değil, belirli kurallar içerisinde, düzenli bir şekilde istenilen yöne doğru gidecektir.

Hürriyetle ilgili, yanlış bilgi ve tasavvurların temelinde yatan en büyük hata, bireyi içinde yaşadığı toplumdan ve dünyadan soyutlayarak düşünmektir. Oysa, insan yapı itibarıyla sosyal bir varlıktır. Bunun için de bir yandan kendisi ve kendi saadeti için çalışıp didinirken, bu çabaları aynı zamanda içinde yaşadığı toplumun menfaatleri doğrultusunda olmalıdır. Hiç şüphesiz bu çabaları, idarî otoritenin koyduğu kanunların dışına da taşmamalıdır.

Bu açıdan bakarak hürriyet kavramını şöyle tarif edersek, yanlış olmayız sanırım: Hürriyet, herbirimizin, yaratılışında mevcut bulunan fonksiyonel güçleri normal yönde engellemeden, kullanabilmenin zevkine varabilmektir.

Dikkat edilirse bu, sınırsız serbestlik fikrinden farklı bir konsepttir. Çünkü insan toplumdan soyutlanıp boşlukta düşünülemez. İnsan tabiatındaki güç ve fonksiyonlarsa, ancak bir sosyal toplum içerisinde işlerlik kazanır. Böylece fertlerin mutluluğu ancak, toplumu vücuda getiren diğer fertlerin mutluluğuna bağlanabilir. Şimdi bu fikri misâllerle açıklayalım.

İnsanın yaratılışında mevcut olan en önemli fonksiyonel gücü aklıdır. Ruhen ve bedenlen sağlıklı olan herkes, yaşadığı sosyal düzende, aklını engellenmeden kullanabilmelidir. Bunun aksi ferde acı ve ıstırap, topluma düzensizlik getirir. Meternich ve Avrupa'nın diğer büyükleri, 1815 Viyana barışında, masa başına oturup, insanların nasıl okuması, nasıl düşünüp konuşması gerektiğine dair plânlar yaptılar. Ama, düşündükleri rejimler hayata sulh ve sadelik getirmedi. Tam aksine, acı dolu insanlar, toplumda çözümler ve nihayet 1848'de sosyal patlama meydana geldi. Aklın önüne dizilen engeller sonunda ya isyana sebep olur, ya da halkı köleleştirir. Lâkin akla verilen hürriyetin de elbet bir sınırı olmak gerekir. İşte bu sınırı çizen de, toplumun iyilik ve mutluluğu ile bağdaşan normal yoldur. Hilekârlıkta kullanılan akıl elbet hemen engellenmelidir. Çünkü düşünce akıl hürriyeti, akıllı kimselere

verilmiş ve icabında başvurabilecekleri bir anarşi lisansı değildir. Sadece, iyyin ve doğrunun yerini ve yönünü bulmak için verilen bir hak'tır. Esasen aklın tabii yönü doğruların istikametindedir. Bu yüzden akla ve düşünceye verilen hürriyet, anarşi ve karışıklıklara sebep olmaz; aksine toplumsal ilişkilere ahenk ve dinamizm getirir. Zaten doğanın kendisi de doğruların ve gerçeklerin ahenginden ibaret değil midir? Onun için biz masonlar, aklın ve düşünce hürriyetinin peşinde koşarken, onun bu niteliğine de dikkat ederiz.

İnsan tabiatında mevcut diğer önemli bir güç de meslek yönündeki kabiliyetidir. Herkesin yaratılıştan belli bir şeye istidadı vardır. Kimi el işine yatkındır, kimi müziğe ve herkes kendi yönünde gelişmek ister. O halde meslek seçme hakkımız da temel haklardandır, engellenmeden kullanabilmeliyiz. Roma imparatorluğunun son yıllarında ortaya çıkan collegia sisteminde (ki bu bir nev'i iş ve meslek birliği idi) meslek seçme hakkı yoktu. Herkes babasının yaptığı işi yapmak zorunda idi. Bunun benzeri İngiliz Lonca sisteminde de yaşandı. Hindistan'daki kast sistemi de meslek seçimini sınırlayıcı niteliktedir. Oysa ferdin yaratılışından gelen bu fonksiyonun engellenmesi, düşünce hürriyetinin engellenmesi kadar önemlidir. İhmali ile ortaya çıkacak huzursuzluklar onun kadar tesirli olacaktır. Meslek konusunu da iki nokta sınırlar; şahsın kabiliyetinin derecesi ve sosyal ihtiyaçlar. Sosyal bünyeyi bozan, kemiren meslekler engellenmelidir. Terör, uyuşturucu kaçakçılığı vs. bunlar zaten insan hakları konusudur ve onunla sınırlıdır.

Dini inançlara da aynı açıdan bakabiliriz. Dini inançlar da tabii birer güç olarak da içimize, ruhumuzun derinliklerine işlemiştir. Bu yüzden de sağlıklı ve mantıklı bir gelişme göstermesi çok önemlidir. Aksi halde, düşüncede bağnazlık, gerçeklerden uzaklaşma, zekâda gerileme başlar. Sonuçta mutsuzluk egemen olur. Din hürriyetinde kısıtlama veya tapılacak şeyi ve şekli, baskı ile öğretmeye kalkma, felâketlere, bölünmelere yol açar.

Bence daima akılda tutulması gereken husus şudur: Normal dindarlık, insanın mutluluğu, toplumun refahı, iyiliği ve gelişmesi yönünde olmalıdır. Bu kadarı ile de bir hak'tır ve hürriyete sahip olmalıdır.

Velhasıl, tabiatın içimize soktuğu bütün potansiyel güçlerin kullanımı konusunda aynı şeyler düşünülüp söylenebilir. Dostumuzu seçmek tabii hakkımızdır. Dilediğimizle evlenmek de öyle. Siyasî seçeneğimiz de öyle. İsteddiğimiz yerde yaşayabilmek de böyledir. Ancak, hürriyetin her şeklinde ortak olan gerçek; toplumun ve insanlığın yararına olması, ferdin mutluluğunu sağlamasıdır. Bunun aksi mutsuzluğa, doğal

bozukluklara, çözümlere yol açar, bu haliyle de bizler için karşı çıkılacak, mücadele edilecek konular halini alırlar.

İnsan tabiatında yatan fonksiyonel güçlerin, normal yönde ve engellenmeden kullanılması, demek olan hürriyet, doğal olarak, insanlığın takibettiği gelişme doğrusuna paraleldir. Bu haliyle de, bir zamanlar sanıldığı gibi, individualizm, atomizm veya anarşiye lisans değil, insanlar arası birlik ve beraberliği ve ahengi kuran iksir gibidir. İnsanın içindeki enerji onu tabiatın ve toplumun bir parçası yapar, onu tanrısına bağlar. Hangi güç insanı bu doğasından ayırır onu anti sosyal yapar, toplumdaki koparırsa, böylece de bu içimizdeki doğal gücün doğal kanunlarını bozarsa, orada hürriyet zedelenir. Bunu bozan unsurlarla mücadele edilmelidir. Hürriyet, zevklerini tatmin etsinler diye, insanlara bağışlanan birtakım haklar da değildir. Yaratılıştan bizde olan, bizim olan içimizde yatan haklar manzumesidir. Bu yüzden de İnsan Hakları Beyannamesinde adı "TABİİ HAK" olarak geçer. Bu tabii haklarımız, devlet yönetimleri yokken de mevcuttu. Şimdi devlet güçleri bu hakların korunması için vardılar. Aslında, eğer doğru anlarsak, kanunların da varlık sebebi hürriyetlerin zedelenmemesi içindir.

Hürriyet konusunda bu düşünce boyutuna varınca artık, onun sadece insanın içinde yatan ve hemen kullanıvermeye hazır bir güç olmadığını da anlayabiliriz. Hürriyet, derin, çok yönlü, insan ruhunda kök salmış, giderek toplumlarda dallanıp budaklanmış öyle bir olgudur ki; onu mutlaka çok iyi öğrenmek ve hazmetmek gerekir. Yumurtasını kırıp dünyaya adım atan civci, nasıl insiyaklarıyla hemen yemini bulup yerse, hürriyet insiyaklarıyla doğan insan yavrusu da, ne yazık ki hemen onu bulamaz. Ve, hürriyet dediğimiz bu insiyaklar, insanın doğduğu yerdeki bir ağanın, bir keşişin, bir kralın ya da aristokratın keyfine kalırsa bu çok büyük bir yanlış olur. Ahenk mutlaka zamanla bozulur. Hürriyet hepimizin herkesin hakkıdır. Lâkin onu tam anlamıyla anlayabiliyor, kavrayabiliyorsak. Hürriyet elbette her insanın içinde duyduğu bir haktır ama, gerçekte, kendini ona hazırlamış olanların, onu bilenlerin ele geçirebilecekleri bir olgudur.

Hürriyet kavramını böylece ortaya koyduktan sonra, masonluğun insanlara hürriyeti, hürriyetin getirdiklerini ve hürriyetleri kullanmayı öğretmek için var olduğunu söyleyebiliriz. Masonik yükselişin her basamağında, gizlilik perdesi kalkıp, o derecenin aydınlık gerçekleri ile karşılaşıldığında, bu gerçeklerin pek çok yönüyle adayı fikren, bedenen ve ruhen hürriyete hazırladığını görürüz. Diyebiliriz ki, bütün çalışmaları, yöntemi, uğraşları ile yeryüzünde hürriyeti tam anlamıyla yayan ve koruyan yegâne kuruluştur masonluk. Masonik ruhun

özü, esası hürriyettir. Çünkü uğraşısı daha mutlu, daha müreffeh insan hayatına yöneliktir. Başarılı, güzel bir hayat, hürriyetlerle kaimdir; o zaman da masonik faaliyetler ister istemez bu sahada olacaktır.

Son yüzyıl içerisindeki olaylara şöyle bir göz atılırsa, sivil, politik ve dini hürriyetler doğrultusunda atılmış, masonluğun payının bulunmadığı tek bir adım yoktur. Masonluk, zalim dikta rejimlerinin boyunduruğunda inleyen insanlara hürriyet yolunu, düşünsel karanlıkta kalmış insanlara ışık yolunu, velhasıl insanlığa çıkış yolunu göstermektedir.

EFLÂTUN, MEVLÂNA VE MASONLUK ÜZERİNE

Hoşcan TURA

Hemen her bilimin bilinen veya kabul edilen bir başlangıç tarihi olduğu halde Masonluğun kesin başlangıç tarihi verilmemektedir. Pek çok ülkede, beldede ve zaman diliminde izlerine rastlıyoruz, benzer noktalar buluyoruz. Özellikle felsefi düşüncenin ilk pırıltılarının ortaya çıktığı antik çağ tarih basamaklarından başlayarak Anderson Nizannamesinin kaleme alındığı yıllara kadar bir çok bilge, düşünür ve filozofta Masonik felsefenin izlerini bulabiliyoruz. Bu durum Masonluğun evrenselliğinin bir başka noktadan kanıtı olmaktadır.

Felsefe bizleri neden bu kadar etkiliyor? Çünkü, başlangıçtan beri MASONLUK ve FELSEFE sözcüklerinin hemen her zaman yanyana geldiği bir gerçektir. Hep bilindiği gibi, felsefeyle ilgili kitapların hiç birisinde Masonlukla ilgili bir bölüm bulunmaz. Ama Masonluğun hemen her konusunda felsefeden bahsedilir. Bunu bir özdeyiş gibi söylemek gerekirse "Her filozof Mason değildir ama her Masonun az çok filozof olması gerekir. Bu benzetme ortak özelliklerini yansıtmaktadır. Her ikisinde de düşünme, öğrenme ve araştırma vardır. Yani,

bütün insanlar ve insanlık için akıl-hikmet, kuvvet ve güzelliğe dayalı bir ülkü mâbedi kurulabilmesi için araştıracağız, düşüneceğiz, öğreneceğiz ve en iyisini bulmaya çalışacağız. İşte felsefi konuları işlememizin nedeni burada yatmaktadır.

Konumuzun başlığı bir tereddüt yaratabilir. Yaşamları, fikirleri ve eserleri için kütüphaneler dolusu ciltlerle kitap yazılmış bir ilkçağ filozofu ile bir büyük din bilgini ve gönüller sultanı arasında ne gibi bir bağ olabileceği suali akla gelebilir.

Ancak, bu iki insanın geride bıraktığı eserlerin satır araları biraz dikkatli incelenince; büyük düşünür Platon ile yüce mutasavvıf Mevlâna'nın evreni yaratan varlığı arama, anlama ve anlatma bakımından, değişik ortam ve konumlarda olmalarına rağmen, aynı paralelde gayret sarfettikleri, buluş ve sezişlerinde birbirlerine benzer ifadeler kullandıkları görülmektedir.

İşte, bu satırlarımla sizlere, Platon ve Mevlâna'nın "TANRIYI ARAYIŞ, ANLAYIŞ VE ANLATIŞLARI AÇISINDAN BİRBİRİNE PARALELLİK GÖSTEREN FİKİRLERİNİ VE GÖRÜŞLERİNİ" aktaracağım. Aynı zamanda bu fikirleriyle Masonluk felsefesine yaklaştıkları ve değindikleri yerlere işaret etmeye çalışacağım.

Konuya girmeden önce, hafızaları tazelemek açısından, biraz eski Yunan'da, biraz da Selçuklu Konuya'sında dolaşalım ve çok özet bir şekilde onların o dönemlerindeki yaşantılarına bir göz atalım.

II- SOSYAL ÇEVRE VE YAŞAMLARI

A- EFLÂTUN

Eski Yunan filozoflarının en verimli ve ozan ruhlu olanı Platon - veya bizim tanımımızla Eflâtun - milattan önce 427 ile 347 tarihleri arasında yaşamış, Atina'da ölmüştür. Âmil adı Aristokles'dir.

Eflâtun'un yaşadığı o yöreler ve dönemlerde şehir devletleri kuruluydu. Bunların en ileri geleni Atina idi.

Bilindiği gibi, ilkçağ felsefesinin ilk zamanlarında İonyalı filozoflar değişik ve değişken nesnelerin değişmez özünü aramışlar, daha sonra evrenin sırları üzerinde fikir üretmeye başlamışlardır. Ancak, mitolojik tabiat tanrılarından öteye geçememişlerse de evrenin en güçlü gerçeği olan - kendi kendimizi kontrol etmeyi - kısaca ölçüyü sezmışlerdir. Tüm insanlara hırslardan arınmış ölçülü bir yaşam öğütlemişlerdir.

Sofistlerde ise düşünce giderek insan üzerine çevrilmiş; aklın sınırları tartışılmaya başlanmış tır. Ancak, Sofistler, tanrıların

insanlar tarafından icat edildiği iddia ve ispatına ilişkin çalışmalar yaparken, Eflâtun bu tanrıtanimaz görüşlerin çok ötesinde tek Tanrıya ve evrenin oluşumuna dönük görüş ve felsefesiyle onları tarih sahnesindeki yerlerinde kalmaya mecbur etmiştir.

Bilimsel ve felsefî gelişme açısından Atina en şanslı dönemini Sofistik düşünce ve anlatımların yoğunlaştığı o devrede SOKRATES, PLATON ve ARISTOTELES'in peşpeşe tarih sahnesine çıkışları ile yaşamıştır.

Denilebilir ki, bu üçlü, içiçe ve peşpeşe M.Ö. 5. ve 4. yüzyıllarda ortaya koydukları görüşlerle insan aklının sınırlarını alabildigince zorlamışlar, onu pozitif düşünceye çekecek pek çok yeni fikirlerle sarıp sarmalamışlardır.

Eflâtun'un babası Ariston, Perikles çağının soylu bir ailesinden geliyordu. Eflâtun yoğun bir politik atmosferde ve Perikles'in siyasetine uygun bir çevrede yetişti. Büyük Peloponesos savaşlarından sonra kurulan devrimci yönetim, Eflâtun'a siyasal kişiliğini değerlendirebileceği bir olanak sağlamıştır. Ancak yönetimin oligarşik ve baskıcı bir şekle dönüşmesi üzerine Eflâtun politika gerçeğinin ilk düş kırıklığını yaşamıştır. Demokrasi dönemine geçildiğinde yeniden siyasal sorunlara, politikaya eğilmek istemişse de, fikirlerinden son derece etkilendiği hocası SOKRATES'in

yargılanarak ölüm cezasına çarptırılması onu artık bu konudan soğutup uzaklaştırmıştır.

Bunun üzerine felsefî görüşlerini, özellikle ADALET, ERDEM ve DEVLET YÖNETİMİ'ne dair fikir ve düşüncelerini gençliğe öğretmek amacı ile AKADEMİA'yı kurmuştur. Bu düşüncelerini, M.Ö. 390 yıllarında Güney İtalya ve Sicilya'ya yaptığı gezilerde PYTHAGORAS'cı düşünürlerle yaptığı fikir alışverişleri ile pekiştirmiştir. Akademia'daki öğrencileri arasında sonradan sivililerle tarih sahnesine çıkacak olan filozof talebeleri de vardı. Bunlardan birisi de ARİSTO'dur.

Eflâtun'un Atina şehrindeki konuşmaları ile halkını, yazılı diyalogları ile okuyucularını ve dersleri ile de öğrencilerini etkilediği ve AKADEMİA'da yetişen bir çok ünlü kişinin yeni felsefe akımlarına öncülük ettiği söz götürmez bir gerçektir.

Eflâtun Sokrates'in ahlâk görüşünü İDEALAR öğretisi ile temellendirerek büyük bir felsefe sistemi kurmuş; yalnız insanın nasıl yaşayacağını, nasıl mutlu olacağını değil onunla beraber toplum düzeninin nasıl sağlanacağını, devlet adamında ne gibi nitelikler bulunması gerektiğini de araştırmış, böylece politikayı felsefenin bir dalı yapmıştır.

Eflâtun'un dolaylı etkisi ise daha çok STOACILAR ve YENİ

EFLÂTUNCULAR ekolleri üzerindedir. Ancak bu konu bir başka yazının esasını teşkil edeceğinden sadece değinerek geçiyorum.

Eflâtun'un elimizdeki eserleri, **MEKTUPLARI** ile diyalog şeklinde yazılmış kitaplarıdır. Mektuplarının sayısı onüçtür. Mevcut kitapları ise 35' ayrı isimdedir. **DEVLET** adlı yapıtı, eldeki el yazmalarından İmparator **TİBERİUS** zamanında yaşamış olan filozof **THRASYLLOS** tarafından 10 kitapta toplanmıştır. Kitaplarında hep diyaloglar şeklinde başkalarını konuşturur. Bu şahıslar arasında genellikle Sokrates vardır. Diyalogların hangi tarihlerde yazıldığı ve yazılış sıraları belli değildir. Bu diyaloglarda; özellikle Sokrates konuşmalarında diyalektikten yararlanarak o kişilere sahip olduklarını bilmedikleri fikirleri keşfettirir. Ve onları **GÜZEL**, **DOĞRU** ve **İYİNİN** yüce idealler olarak belirlediği bir düşünce ortamına götürür.

Eflâtun'un eserlerinin zamanımıza kadar aktarılması Romalı filozoflar, İslâm düşünürleri ve Ortaçağ papazları aracılığı ile olmuştur. **EFLÂTUN**, en önemli buluşu olan **İDEALAR** öğretisini hiç bir eserinde bütünü ile açıklamamıştır. Her diyalogun içinde gittikçe ağırlığı aktararak gelişmiştir. Ama **İDEALAR (FORMLAR-ÖRNEKLER-MİSALLER)** teorisini oluşturması kolay olmuştur. Bu teori bir dehanın bir

anlık buluşu olmaktan çok uzaktır. Bu kavramı belirlemek ve yorumlayabilmek için büyük bir uğraş vermiştir. Hocası **SOKRATES**'in erdemi ve erdemleri arayışında yola çıkarak, bu arayışta ve tanımlamada saklı olan evrensel adım adım fark etmiş ve giderek onu daha belirgin bir biçimde ifade etmiştir. Bu yüzden, ancak Eflâtun'un orta dönem (**KALFALIK**) diyaloglarında teori açıklık kazanabilmiştir. Fakat, tamamı bu kitaplardan hiç birinde bir bütün olarak anlatılmadığı için **EFLÂTUN** yorumlarında sürekli olarak gündemde kalmış ve bir taraftan da başka felsefi görüşlere ilham kaynağı olmuştur. İdealar'ı en iyi yorumlayıp günümüze sunanlardan birisi de **SENECA**'dır. O, ideaları 6 gruba ayırarak inceler.

EFLÂTUN, düşüncesinin derinliği, orijinallliği ve çok yönlülüğü açısından olduğu kadar, kendisinden sonraki düşünürleri etkileme, bakımından da tüm filozoflardan ileridedir.

Şimdi, filozof **EFLÂTUN**'u bu kadarla bırakalım ve biraz da büyük mutasavvıf **MEVLÂNA**'yı analım.

B-MEVLÂNA

Mevlâna Celâleddin Rumî, 1201 yılında, Horosan'ın Belh şehrinde doğmuş ve sonradan ailece göçtükleri Konya'da 1273 yılı Aralık ayının 17. günü ölmüştür. Babası "Sultan-ül Ulema" yani

"Bilginlerin Sultanı" diye anılan BAHÂ'EDDİN VELED BİN HÜSEYİN BİN HATİBİ'dir. Belh ilinin, o dönemde birçok bilgin yetiştirmiş, maruf ve saygın bir ailesindendir. Soyu Harzemşah hükümdarlık ailesine dayanır. Babasının ünü pek çok ülkeye yayılmıştı. Annesi, Belh emiri Sultan Rükneddin'in kızı MÜMİNE Hatun'dur. MEVLÂNA, başta babası olmak üzere, küçük yaştan itibaren devrin en iyi hocalarından dersler alarak disiplinli ve köklü bir tahsil görmüştür.

Bilinen tarihî olaylarla babası ve ailesiyle birlikte Belh'den göçetmişler ve İran'dan Bağdat'a, oradan Mekke'ye, daha sonra Şam üzerinden Anadolu'ya ve kona, göçe 1228'de Konya'ya gelip yerleşmişlerdir. Selçuklu Türklerinin merkezi olan Konya'da Selçuklu sultanları ve tüm Saray erkânından itibar görmüşlerdir. Baba Bahaeddin Veled bir yandan medresede derslere girerken bir yandan da Konya camiinde vaazlar veriyordu. Bu arada oğluna da çeşitli bilgileri kademe kademe öğreterek onun fikren ve manen en üst düzeyde gelişmesini sağlıyordu.

Babasının 1231 tarihindeki ölümünden sonra müridleri ve talebeleri Mevlâna'nın etrafını çevirdiler. Onu Bilginler Sultanı Bahaeddin Veled'in bıraktığı kürsünün tek varisi olarak görüyorlar, ondan feyz almak istiyorlardı. Başlangıçta Mevlâna, kendisini babasının yerine layık gör-

memişse de, kısa bir müddet sonra onun tüm görevlerini üstlenmiştir. Ancak, ilk zamanlarda sadece babasının beninsenen görüşlerini yaymakla yetinmiştir.

Bu tutukluktan kurtulmasında en büyük etken babasının ölümünden çok kısa bir süre sonra -aslında babasını görmeye Belh'den göç edip gelen SEYYİD BURHANEDDİN TIRMIZI olmuştur. Seyyid Burhaneddin, Mevlâna'nın babasının Behl'deki dost meclisinde yıllarca bulunmuş, ondan feyz almış, ilminden faydalanmış; hatta geniş tasavvuf bilgisi ile babası Sultan Veled'in itimadını kazanan bir kişi olarak küçük Mevlâna'nın Belh'de bir süre eğitim ve terbiyesini üstlenmiş bir gönül zengini kişidir.

Mevlâna, eski hocasına dört elle sarılmış, onun Konya'da yerleşmesini sağlamış ve bu ulu bilgeden yeniden ve daha derin olarak tasavvuf bilgileri edinmeye başlamıştır. Ders mahiyetindeki bu bilgilerdeki ilerlemesini değerlendiren bu yaşlı mürşid, Mevlâna'nın tasavvuftan başka "zahir ilimleri" denilen, o dönemin pozitif ilimlerini de değişik hocalardan öğrenmesi için, onun Halep ve Şam'daki devrin ünlü medreselerine gitmesine önayak olmuştur.

Böylece Mevlâna 6 yıl süren bu eğitim seferinden Konya'ya daha bilgili ve olgunlaşmış olarak dönüşmüştür. Yaşlı mürşidi Seyyid Burhaneddin'in tasavvuf üzerine

devam eden öğretileri ile kemale eren Mevlâna onun ölümü ile tekrar yalnız kalmıştır.

Ancak kısa bir süre sonra 1244 yılının Kasım ayında Konya büyük bir olaya sahne olur. Bu konuda yazılan kitapların pek çoğunda "iki denizin kavuşması" diye ifade edilen karşılaşma meydana geldi. Daha sonraları Mevlâna'nın "yıllardır beklediğim" dediği Azeri Türklerinden ŞEMS-İ TEBRİZİ ile Konya'da biraraya geldiler. Bu kavuşma, buluşma ile Mevlâna'nın okuması, ilim yapması artık tamamlanıyor ve aylar, yıllar sürecektir mâna âleminin sohbetleri başlıyordu. ŞEMS-İ TEBRİZİ, bu sohbetlerle Mevlâna'nın gönlündeki engin kaynağın adeta bir yanardağ gibi patlamasına neden olmuştur.

Mevlâna daha sonraları bu hususu şöyle şiirleştirmiştir.

*"Üç sözden artık değil
Bütün ömrüm bu üç söz:
Hamdım, piştim, yandım."*

Böylece gerçek aşkı (Tanrı aşkı nı), mutluluğu, sevgiyi, velhasıl "kemale ermenin" yolunu bu üç kelimeye sığdırıvermiştir. Ma-sonluğun genel prensip ve düşü- nüş tarzı biçiminde "Cıraklık, Kalfalık ve Ustalık" tevcihleri- nin, çetin bir yol olduğunu bildi- ğimiz IŞIK VE SEVGİ yolundan doğruya, iyiye, güzele ve gerçeğe yönelmenin bu üç kelime içinde mücevher gibi parladığı açıkca görülmektedir.

Böylece, Tanrı'nın yüce varlığın- da erişmiş, iki iken bir olmuş, benliğini pak etmiş büyük din âlimi, büyük şair, büyük insan Mevlâna; bizim gibi bir Mevlâna hayranı olan kardeşimiz SEMİH SERGEN'in dediği gibi; "O, yaşa- mış ve yaşayan Masonların en büyüğüdür. Bir Mason'un dere- cesi; aidatlarının ve devamının muntazam olmasıyla değil, dü- şüncelerinin ve şahsiyetinin mü- kemmelliği ile ölçülür. Koca Mevlâna'nın hayatı ve fikirleri incelenirse görülür ki, bizim mü- kemmel bir Mason'da aradığımız her unsur Mevlâna'nın şahsında en olgun ve en mükemmel şeklini ve ölçüsünü bulmuştur."

Mevlâna'nın görüşlerini yansı- tan Mevlevilik 1273 yılında vaki olan ölümünden sonra oğlu Sul- tan Veled tarafından düzenlen- miş ve ayin, sema, müzik üçlüsü ile evrensel bir tarikat haline ge- tirilmiştir.

III- EFLÂTUN VE MEVLÂNA'NIN "EVRENİ YA- RATAN VARLIĞI ARAMA, ANLAMA VE ANLATIŞLA- RINDAKİ BENZER GÖRÜŞ VE İNANIŞLAR"

Hayatlarının bu kısa inceleme- sinden sonra, şimdi çerçevesini daha önce belirttiğim şekilde, bu iki dehanın Evreni yaratan varlı- ğı arama, anlama ve anlatışları- ndaki benzer görüş ve inanışları kavramaya geçebiliriz.

Ancak, öncelikle iki husus üzerinde açıklama yapmakla başlamak istiyorum. Hatırlayalım ki, hakikate varmak ve evrenin sırlarını çözebilmek için EFLÂTUN düşüncesini, duyusunu kendine önder kılmış; büyük MEVLÂNA ise, İslâm imanını ve ilhamını kendisine rehber yapmıştır.

Bir diğer husus da şudur: Filozof Eflâtun ile Mutasavvıf Mevlâna'nın anlatışlarının birbirine benzeyişlerinden ötürü, daha sonra yaşamış olan Mevlâna'nın bu fikirleri Eflâtun'dan aldığı gibi bir kanıya varıyoruz sanılmamalıdır. Büyük Mevlâna Hazreti Peygamberin yolundan biraz olsun sapmamıştır. Kendisi bir beyitinde

"Ben sağ oldukça Kur'an'ın kölesiyem.

Ben Hazreti Muhammed'in yolunun toprağıyım." diyor.

Ancak bu, Mevlâna'nın ilkçağ filozoflarını hiç incelemediği anlamına gelmez. Eflâtun'un eserlerini okumuş olabilir. Çünkü Arap ve İran edebiyatlarını son derece iyi bilen Mevlâna, ayrıca bildiği Rumca ile Eflâtun'un eserlerini okumuş olabilir. Kaldı ki, büyük Yunan filozoflarının eserleri de Abbasiler devrinde Arapça'ya tercüme edilmişti.

Bu konuda Abdülbaki Gölpınarlı'nın derleyip bastırdığı Mevlâna'ya ait Divan-ı Kebir (GÜLDESTE) adlı kitapta "Mev-

lâna ve Yunan Edebiyatı" başlıklı bir bölümde bu konuya değinilmektedir.

Şimdi konumuza girelim:

1) Gerek Eflâtun, gerek Mevlâna, her ikisi de, yaşadığımız şu hayatın bir öncesi, evveliyatı olduğunu ifade etmişlerdir. Her ikisi de bizler dünyaya gelmeden evvel ruhlarımızın, Eflâtun'un İDEALAR ÂLEMİ -yahut örnekler âlemi-diyeceğimiz, Mevlâna'nın ise RUH ÂLEMİ dediği başka bir âlemde yaşadığını ve ruhun ölümsüz olduğu görüşünü benimsemişlerdir.

Eflâtun'a göre, dünyaya gelmeden önce, ruhlarımızın bulunduğu o âlemde, bu dünyada bulunan herşeyin en güzeli, en iyisi ve en kusursuz örnekleri vardı. Ona göre Tanrı evrenin ruhudur. Bu dünyada gördüğümüz bütün hoşumuza giden şeyler, örneğin bir güzel yüz ya da güzel bir manzara, bir eser, bir müzik, İdealar âleminde evvelce gördüğümüz güzellikleri bize hatırlatmaktadır çünkü İdealar âleminde evvelce gördüğümüz güzelliklerin ruhumuz üzerinde bazı izleri kalmıştır. Bu nedenle Eflâtun "BİLMEK SADECE EVVELCE BİLİ-NEN ŞEYLERİ HATIRLAMAKTIR" demektedir.

Yüce Mevlâna ise bu konuda şiirlerinde; Bizim asıl vatanımız -mutlak güzilekler âlemi- olan o âlemdir. Biz bu dünyada gurbetteyiz. Bütün insanlar burada birer gariptir" der. "O âlem, bizim

için kaybedilmiş bir cennettir. Biz o âlemden bu âleme sürgün edildik." diye yakınır.

Mesnevi'nin 4. cildinde;

"Bir adam yıllarca bir şehirde kalır da bir an gözünü kapadı, uyuyup rüya görmeye başladımı, kendisini iyi kötü şeylerle dolu bir şehirde bulur. Kendi esas şehri hiç hatırına gelmez. "Ben orada idim, bu yeni şehir benim şehrim değil, ben burada yabancıyım" demesi şöyle dursun, o, kendini rüyada gördüğü o şehirde dünyaya gelmiş, asıl amacı kendi vatani imiş de orada yaşıyormuş zanneder. Ne şaşılacak şeydir ki Ruh da doğup yetiştiği, yaşadığı

esas vatanını, öz yurdunu hatırına bile getirmez. Bulutların yıldızları kapadığı gibi şu dünya hayatının da onun gözlerini perdelediğini düşünmez."

Aynen böyle der Mevlâna.

2) Burası; yani bu dünya, bizim için bir sürgün yeridir ve ruhlarmız da vücutlarımıza hapsedilmiştir. Mevlâna bu görüşünü bir şiirinde de şöyle dile getiriyor:

"Ben neredeyim, hapislane nerede?

Ben kimin malını çaldımki bu zindana hapsedildim?"

*"Dinle ney'den duy neler söyler sana,
Sızlanır hep ayrılıklardan yana.*

*Kestiler sazlık içinden, der, beni;
Dinler, ağlar: Hem kadın hem er beni.*

*Göğsü, göz göz ayrılık delsinde bir
Sen o gün benden işit özlem nedir.*

*Her kim aslından uzak düşsün: Arar;
"Asl"a dönmek için bir uygun gün arar.*

*Dost'a kah yoldaş olup, kah düşmana
İnleyip sesler duyurdum her yana.*

*Dost olur -zannınca- her insan bana
Sırlarım gel gör ki meçhuldür ona.*

*Sırlarım olmaz iniltimden uzak,
Her göz etmez fark, işitmez her kulak.*

*Saklı olmaz birbirinden can ve ten,
Canı görmek için izin yok bilki sen."*

3) Asıl yurdumuz olan ruh âleminden ayrılmakla biz muzdaribiz. Aslımızdan ayrıldığımız için başımız derde girmiştir. Mevlâna, Mesnevi'sinin en başında ilk mısraları ile bu ayrılık-tan şöyle şikayet etmektedir:

Bu şikayet 32 beyit böyle sürüp gitmektedir.

4) Mevlâna'ya göre ÖLÜM nedir? Ölüm bu ızdırap dünyasından kurtulmak ve asıl vatanımıza dönmektir. Bu sebeple, ölüm bir kurtuluştur... Ruhun beden zindanından kurtulması, ruh âlemine dönmesi, -hüsnü mutlak'a- kavuşması, ölümü korkunç olmaktan çıkarmış, tatlılaştırmıştır. Mevlâna'nın ölüm gecesine "Şeb-i Aruz" =Düğün gecesini demesinin sebebi budur. Bunu şiirin de şöyle ifade ediyor:

"Öldüğüm gün tabutum giderken bende bu dünyanın derdi tasası var sanma.

Bana ağlama, yazık-yazık, vah vah deme.

Şeytanın tuzağına düşersen vah-vahın sırası o zamandır.

Cenazemin götürüldüğünü görürnce "ayrılık, ayrılık" deme.

Ölüm günü benim için sevgiliye kavuşma ve buluşma günüdür."

Bu inanç ve imamlardandır ki, İslam tarihinden bildiğimiz ve ölümlü sakın, gülerek karşılayan birçok şahsiyet vardır.

Eflâtun'un hocası Sokrates de bu inançla baldıran zehirini gülerek içmiş ve ölümün kucağına üzüntü duymadan atılmıştır. Eflâtun'un PHAIDON (FEDON=Ruhun ölmezliği adlı diyalogunun sonunda bu ölüm olayı anlatılmaktadır.

5) Eflâtun'a göre de, bu dünyada gördüğümüz herşey daimi bir değişikliğe uğramaktadır. Varlık sonsuz bir devrin içinde bitmez tükenmez bir akıntıya kapılmıştır. Birbirini zincirleme izleyen bu hareketleri meydana getiren bir ilk yaratan bulunmak zorundadır. İşte bu Tanrı'dır. Tanrı bunlara hareket verebilmek için de kendinden bir iyi olan Ruh'u yaratmıştır ve ruh ölümsüzdür. Ancak burada -yani yaratılan dünyada-herşey tam ve mükemmel değildir. Bu dünyada bizi büyüleyen her güzelliğin en güzeli, her iyinin en iyisi İdealar -yani örnekler- âleminde. Bu sebeple burada yok olan fani güzeller ve güzellikler için üzülmememiz gerekir.

Eflâtun, bu görüşlerini çeşitli diyaloglarında, özellikle Symposium, Phaidros, Phaidon ve Menon adlı diyaloglarında bölümler halinde açıklamıştır.

Yüce Mevlâna ise bu konuya temas eden bir şiirinde şöyle demektedir:

"Burada gördüğün her madde-nin, her nakşın aslı ruh âleminde.

Nakış gitti diye gam yeme.

Gördüğün her güzel yüz, işittiğin her nükteli söz, yok oldu diye üzülme.

Zira, hakikat, sadece bu dünyada gördüklerinden, bildiklerinden ibaret değildir."

Görüldüğü gibi, her ikisi de bu dünyada gördüğümüz her varlığın gelip geçici olduğunu, bu sebeple bizim bu hayallere gönlümüzü kaptırmamamızı ve üzülmememizi, örneklerin örneğini, güzellerin güzelini aramamızı tavsiye etmektedirler.

6) Mevlâna'ya göre, bu dünyaya sürgün edildikten sonra, Tanrı bize kurtulmak için imkânlar vermiştir. Ölümü beklemeden, ihtiraslarımızı yok ederek, dünyevî hırslardan kurtularak, ruh âlemine doğru yüксеlebiliriz. Yükselmek için önümüze bir AŞK merdiveni konmuştur. Bu Tanrı aşkıdır. Bunu da bir beyitinde şöyle ifade ettiğini görüyoruz:

"Bu varlık âleminden geldiğin andan beri, kaçabilmen ve kurtulabilmen için önüne bir merdiven kuruldu."

7) Mevlâna, Eflâtun gibi, ruh âleminden bu fânî âleme sürgün edilen insana, kendisinin ne olduğunu, nereden geldiğini anlamaya çalışmasını ve buradan uzaklaşmasının ve asıl vatanına dönmesinin gerekli olduğunu sık sık hatırlatır.

"Kendi halini düşün, kendini anlamaya çalış,

Dışarı git, seyahate çık, asıl yurdunu ara,

Madde âleminin hapishanesinden uzaklaş,

Mâna âlemine sefer et.

Sen kutsal ruh âleminin kuşusun.

Bu fânî dünyayı benimser, burada kalmak istersen

Sana yazık olur."

İşte sürgün edildiğimiz bu dünyayı ve bu dünyanın sayılmıyacak kadar çok olan maddî nimetlerini ve fânî güzelliklerini değil, ebedî olan güzeli ve güzellikleri aramak bütün kâinatın yaratıcısı olan TANRI'yı düşünmek onu kendinde aramak ve gönlünde bulmak, hissetmek... Mevlâna'nın bize anlatmak istedikleri.

8) Eflâtun, bir filozof olarak, yaşadığı dönemin sosyal, kültürel ve doğa yapısı içinde çağına ve sonrasına damgasını vurmuş bir bilgedir. İnsan zihinlerinin her köşesinde bir Tanrı'nın bulunduğunu, dağın taşın, güneşin, rüzgarın Tanrıyla eş tutulduğu bir dönemde o, iyilik, güzellik ve erdemli olmaktan başlayarak tek Tanrı'ya ulaşmıştır.

O, nefsin ruhani bir cevher olup kalıcı olduğu ve âlemin sonradan yaratıldığı fikrindedir. O, aynı zamanda "Bütün Tanrısal sıfatları kendinde toplayan ve saf bir

cevher, tek ve mutlak bir varlık olan Tanrı bütün varlığın temelidir." demiştir.

Eflâtun, Tanrı'yı aramış, hissetmiş ama nerede olduğunu, nerede bulabileceğini bilememiştir. Çünkü o, akıl ve mantıkla hareket eden bir filozoftu.

Oysa Mevlâna gönül yolcusuydu. Tanrı'yı önce kendisinde hissetti, kendinde aradı ve sonra her şeyde, her zerrede onu buldu. Bunu şöyle ifade ediyor:

"Gönlümün içi de, dışı da O'dur.

Bendenimde can da, damar da, kan da bütün O'dur.

Artık böyle bir yere dinsizlik nasıl sığar?

Varlığın niteliksiz hale gelmiştir.

Çünkü varlığın O olmuştur."

Bir diğer şiirinde ise çoşarak şöyle sesleniyor:

"Âlemde senden daha güzel bir yar,

Senin yüzünü görmekten daha güzel bir iş olur mu?"

Haşa olmaz!

İki cihanda da güzelim, yarım, sen olman bana yeter.

Her nerede bir güzellik varsa hepsi senin parıltıdır."

Böylece her zerrede, her varlıkta

Cenab'ı Hakkın kudreti, büyüklüğü sezilince her yerde O'nu hâzır ve nâzır bulmak gayet normaldir. Bakın Mevlâna bunu nasıl tamamlıyor:

"Her nereye başımı koysam, secde edilen ancak O'dur.

Altı yönde ve altı yönden dışarda mabut ancak O'dur.

Bağ, gül, bülbul, güzel, hepsi birer bahanedir.

Bunların hepsinden maksat bütün O'dur.

9) Eflâtun, DEVLET adlı diyalogunda İdea'lar hAlemleri kavramını açıklarken bir mağarayı anlatır. Ona göre, bizler, büyük bir mağarada ayakları, elleri ve kolları bağlı; sırtlarımız mağaranın kapısına dönük oturan esirler gibiyiz. Mağaranın ağzında büyük bir ateş yakılmıştır. Bu ateşin alevleri önünde bir takım yükler taşıyan ve kendi aralarında konuşan ırgatların geliş gidişleri ateşin ışığından mağaranın duvarına gölge olarak aksetmektedir. Onların akseden gölgelerini mağaranın duvarlarında seyrederken onların bize kadar gelen karışık ve boğuk seslerinden bir şey anlayamayız.

Bunun gibi bizler. bu dünyada mevcut varlıkları ve eşyayı birer hayal olarak görürüz. Çünkü esirler gibi ayaklarımız, ellerimiz, kollarımız bağlıdır. Dışarı çıkamayız, hakikati görmeyiz. Sadece hayaller görürüz. Bura-

daki anlatımda Eflâtun'un esirlerden maksadı vücutlarımızın zindanına hapsedilmiş ruhlarmızdır.

Gerçek hayatı bulmamız için gölgeleri değil, gölgeleri düşenleri, yahut gölgeleri düşüreni bulmamız, görmemiz lâzımdır. Ancak Eflâtun bu konuda bu noktada ileriye gidememiştir.

Mevlâna ise, konuyu bu basamaktan alarak birden gerçeğe doğru götürüyor ve bulduğu şeyi bize şu şiiiriyle aktarıyor:

"Sende birşey var ki, o şey, sensiz O'nu arar.

Senin toprağının içinde bir inci vardır ki,

O inci O'nun madenindedir."

Böylece insandaki yüce kıymeti belirtiyor. Bu tevcih nedeniyledir ki insan kâinattaki varlıkların en şerefli, en kıymetlisi ve en üstünüdür. Çünkü insan ruhunda kâinatı yaratan varlıktan bir emanet vardır. Mevlâna insanının bu üstünlüğünü anlatan şiiirinde şöyle der:

"Biz Allah'ın sırlarının hazinesiyiz.

Biz inciler dolu sonsuz deniziz.

Aydan balığa kadar herşeyin içinde olan biziz.

Bunların üstünde padişahlık tahtına oturan yine biziz

Varlıkların en üstünü biziz."

Ancak, Mevlâna, daha sonra bu konuda insanız diye hemen büyüklük taslamamızı, üstünlük sevdasına kapılmamamızı da öğütlemiştir. Mesnevi'de bu konuyu dile getiren ve kendini bil, tevazu ile kal diye öğütler veren çeşitli anlatımlar vardır.

Bütün bu açıklananlara baktığımız zaman, bize de Masonlar olarak gösterilen ana hedef "Hakikatı arayın." değil midir? Bu sebeple, onu ararken karşılaşacağımız güçlükleri el ele vererek aşacağımız bellidir. Ayrıca onun nurundan korkmamamız ve bu şekildeki çalışmalarımızın, gayretlerimizin sonucunda geçici heveslerimizin törpüleneceği, hayatı gölgeleyen bencilliğin ise çöşkun bir iyimserliğe dönüşeceği, ölüm korkusunun yerini ölümsüzlük düşüncesine bırakacağı durmadan tekrarlanmaz mı?

Eflâtun, akıl yardımı ile (DİYA-LEKTİK) yolu ile, yani hakikate ulaşmak için geçilen merhaleler vasıtası ile hakikati aramıştı. Halbuki Mevlâna, salt aklın, yüksek hakikatleri idrakte yeterli olamayacağını görüyordu. Bu sebeple, o, bir noktadan sonra akıl yolunu bırakarak, ilhamla, Tanrı'nın işaretleri ile kendinde kendini bulunca kendi kendisine ayna tutmuş oldu.

Diğer taraftan, Eflâtun, insanın erdemlerini izah ederken; "Er-

dem ruhun, İdealar (Ornekler) âlemindeki örneğine uyması, daha doğrusu Allah'a benzemesidir." demiştir. İnsanın, örneğine uyması için, kendini tanıması ve kendinde bulunanı keşfetmesi gerekmekte idi. İnsanın nereden geldiğini ve kendisinde kimin misafir bulunduğunu hissetmesi, bilmesi gerekiyordu.

Mevlâna, işte burada, bu gerçeği daha çok derinleştirerek Eflâtun'dan ileriye geçmiş oldu. İnsan gönlünün derinliklerine inerek kendinde saklı olanı tanımanın, onu sevmenin yollarını kendinde arayıp buldu. Bu, Kemal yolu, Aşk yolu idi. Ve bütün âleme bunu şöyle seslendi:

"Ey can, sevgilin kimdir, haberin var mı?

Ey gönül, sende misafir olan kimdir, haberin var mı?"

Kendinde misafir olanı bulan ve onu seven için artık ayrılık bahis konusu olamaz. Mevlâna bunu da şöyle dile getirir:

"Ben sevgiliye kavuşmaktan dem vurmuyorum.

Vuslattan bahsetmiyorum.

Çünkü ben, sevgiliden ayrı değilim."

VII-SONUÇ

Gerek Antik çağ felsefesinde, gerekse büyük mutasavvıf Mevlâna'da gördüğümüz hakikati aramak olgusu, Masonlukta da akıl ve hikmet yoluyla hakikati arama çabalarımızın benzer yüzüdür. Çalışmalarımız için gördüğümüz gibi; Masonlukta da asıl olan yüce bir Tanrı'ya inanmak ve ruhun ölmezliğini kabul etmek değil midir? İhtirasların ve hırsların dizginlenmesinin bizleri de huzura kavuşturacağını ve iyi insan, mutlu insan vasıflarının öne çıkacağını göstermez mi?

Antik çağın Eflâtun gibi filozofları bütün insanlığa, insancıl olmayı, "ÖLÇÜLÜ OLMAYI", erdemli olmayı öğütlemiyormu? Bunlar masonluk felsefesi ve öğretisi ile bizlerin ilk günden itibaren öğrendiğimiz ve uygulamaya çalıştığımız özdeyişler değil mi?

O halde, dileriz ki, bütün insanlar ve insanlık için bir mutluluk yuvası olarak kurmayı amaç edindiğimiz ülkü mâbedi için çalışmalarımızda ahlâktan, manîktan, estetikten güç alan vicdanımız bize daima doğruyu, iyiyi, güzeli, sevgiyi ve hoşgörüyü göstersin.

20 Mayıs 1992

YARARLANILAN KAYNAKLAR:

- Platon'un Bilgi Kuramı
- Platon ve Platon Sonrası
- Batıda Siyasal Düşünceler Tarihi 1
- Uygarlık Tarihi
- Ahlak Öğretileri
- Tanrı Anlayışı
- Devlet
- Parmenides
- Timaios
- Sympssion
- Phaidros
- Menon
- Theaitetos
- Kratylos
- Mimar Sinan, Sayı 54
- Mimar Sinan, Sayı 57
- Mimar Sinan, Sayı 71
- Mason Dergisi, Nisan 1954, Yıl
- Mason Dergisi, Ocak 1955, Yıl 5, Sayı 17
- Mason Dergisi, Nisan 1964, Yıl 14, Sayı 54
- Tasavvuf, Tarikatlar, Mezhepler Tarihi
- Mesnevi I-VI, Şark İslam Klasikleri
(Veled İzbudak - Abdülbaki Gölpınarlı)
- Mesnevi-Mevlâna-Manzum Çeviri
- Divan-i Kebir- Gül Deste
- Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar
- Loca Çalışmalarından:
- Mevlâna ve Masonluk
- Mevlâna'da Masonik Çizgiler
- Tarih Boyunca Felsefi Düşünce
- Mevlâna ve Masonluk
- F. MacDonald Conford
- Dr. Fatma Paksüt
- Mete Tunçay
- Servet Tanilli
- Bedia Akarsu
- Cemil Sena
- Eflâtun
- "
- "
- "
- "
- "
- "
- 4, Sayı 14
- İsmet Zeki Eyüboğlu
- Mevlâna
- Dr. Abdullah Öztemiz
- Mevlâna Celâleddin
- (Abdülbaki Gölpınarlı)
- Prof. Dr. Fuad Köprülü
- İnan Kardeş 2/3/1951
- Kayhan Armağan
- Ülkü Locası 1948-1978
- Ercan Tura
- Barış Locası 1992
- Semih Sergen
- Doğuş Kolu Yıllığı No. 3

İNSAN HAKLARI YAZARLAR, MÜZİSYENLER YILDÖNÜMLERİ, SÜTUNLAR

İsmail İŞMEN

İNSAN HAKLARI

Fransa İhtilâlinin insanlık tarihinde kuşkusuz sosyal, politik ekonomik etkileri olmuştur

1789 Fransız İhtilâli, herşeyden önce İnsan Haklarının halklara maledilmesi ve ona göre değerlendirilmesinde büyük etken olmuştur. Pek çok mason, bu ihtilâlin içinde hayatları paahasına çeşitli yönlerde mücadele etmişlerdir.

1776 yılında Amerika Birleşik Devletleri yapılaşmada iken pek çok masonun kaleme aldıkları İnsan Hakları Deklârasyonu yeni bir sosyal akımın önemli olaylarından biri olmuştur.

Sırf bir örnek vermek bakımından bir mason olan La Fayette'in hayat öyküsüne bir göz atalım.

Marie Joseph Motier, Marquis de La Fayette (1757-1834) bir Fransız generali ve siyaset adamı olduğu gibi Atlantik'in her iki tarafında faaliyet göstermiştir.

Mason olarak kendisinin Fransadaki "Saint-Jean d'Ecosse du Contrat Social" Locasına 1782'de girdiği tespit edilmiştir.

Amerikaya gittiğinde Delaware, Maine, New Jersey Localarını ziyaret ettiği ve Tennessee Locasında onursal üye olduğu biliniyor.

La Fayette, Fransadaki Kurucu Meclise Amerikadaki deklârasyonda esinlenerek "İnsan ve Yurtdaş Hakları Avrupa Beyannamesi"ni önermişti ve 14 Temmuz 1789 Fransanın milli bayramı olarak tarihe geçti.

Bu olayın 200. yıldönümünde konuyu filateliye yansıtmak üzere, Fransa ve aralarında Türkiyenin de bulunduğu çeşitli ülkeler 1989 da birer pul serisi çıkarmıştır. İlginçtir ki beyannamenin metnini gösteren dörtlü blok üzerinde üçgen içinde bir göz sembolü vardır.

Ayrıca Liberté (Özgürlük), Egalité (Eşitlik) ve Fraternité (Kardeşlik) i simgeleyen üç pulun konuları şöyledir:

Birincisinde, İnsan Hakları Beyannamesini elinde tutan bir kadın, İkincisinde elinde şakul ve gönyeyi tutan bir kadın, Üçüncüsünde ise, siyah renkli bir çocukla beyaz renkli bir çocuğu koruyan ve elinde sevgiyi simgeleyen iki kalbi tutan bir kadın görülmektedir.

YAZARLAR, MÜZİSYENLER

18. Yüzyılda dünya edebiyat ve müziğine adlarını yazdırmış olan pek çok mason veya masonluğa ilgileri bakımından bazı ünlü kişilere ait örnekler verelim:

Doğum tarihleri sırasına göre bazı örnekler:

Joseph Haydn (1732-1809)

Johann Wolfgang von Goethe (1779-1832)

Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791)

Johann Friedrich von Schiller (1759-1805)

Ludwig van Beethoven (1770-1827)

HAYDN

Avusturyalı besteci Joseph Haydn 31 Mart 1732 de Rohrau'da doğdu ve 31 Mart 1809 da Viyanada öldü.

Haydn sanat hayatına Viyanada Stefan katedralinde koro şarkıcılığı ile başladı. 1752 de ilk yaylı çalgılar dörtlüsünü ve Topal Şeytan adlı operasını yazdı. Haydn 104 senfoni, 16 uvertür, 20 piyano, 9 keman, 6 viyolonsel konçertosu vardır. "Mevsimler" ve "Yaradılış" iki oratoryo yazmış, 24 sahne eseri bestelemiştir.

Haydn'in masonik hayatına gelince, 11 Şubat 1785 te Viyanada "Zur wahren Eintracht" Locasında tekris oldu. O gün merasimde Mozart da bulunuyordu. daha sonra Haydn "Zur Wahrheit" Locasının üyesi oldu. Çıraklıktan kalfalığa geçişi hakkında bir bilgiye rastlanamadı.

GOETHE

Uzun bir tereddüitten sonra "Werther" romanı ile ünlü olan genç Goethe, 13 Şubat 1780 de Weimarda "Amalia zu den drei Rosen" Locasına intisap etmeyi talep etti, ve aynı yıl 23 Haziranda tekris oldu. Bir yıl sonra 24 Haziran 1781 de kalfalığa geçti ve 2 Mart 1782 de üstatlığa yükseldi.

Goethe masonlukta büyük sırları öğrenmek için derin bir sabırsızlık gösteriyordu. 11 Şubat 1783 te 4. dereceye yükseltildi.

Goethe, eserlerinde gerçeği araştırmayı ve bunu ifade etmeye çalıştı. Yazılarında, aklı hikmet, kuvvet ve güzellik mefhumlarını işleyip düşüncelerini aksettirdi.

Goethe, Olayları hiçbir alt düşünceye bağlı kalmaksızın değerlendirmesini ve tabiat ile insanı bir bütün olarak görmesini ve Büyük Sırın küçük sırların bir toplamı olarak görmesini ve Büyük Sırın küçük sırların bir toplamı olarak ifade etmesini bildi.

Goethe'nin en çok değer verdiği terimin "hür" kelimesi olduğu ve "kendinin hür olduğuna inanmayı" kendisine Şiar ettiğini defalarca beyan etti. Eserlerinden biri olan "Faust"un kendi kendisinin aksi, kendisinin eş değer olduğunu söylemesi gerçeğin tam ifadesidir.

MOZART

Avusturyalı besteci olan Wolfgang Amadeus Mozart 25 Ocak 1756 da Salzburg'a doğdu ve 5 Aralık 1791 de Viyanada öldü. Babası Leopold Mozart bir müzisyendi. Wolfgang klavesende mahareti kadar kız kardeşi Nanerl kemanda usta idi. Baba Mozart çocuklarını genç yaşta Avrupa'yı dolaştırdı.

Genç Mozart 1762 de (6 yaşındayken) Münich, Viyana, 1763 te Londra, 1769-1770 te Milano, Floransa, Roma'da konserler verdi.

Mozart, 1769 da Salzburg'da kilise orkestrası yöneticiliğine getirildi, 1770 te Mitridate isimli operasını yazdı. 1780-81de ilk büyük operası olan Idomeneo'yu tamamladı. 1781 de Viyanaya yerleşen Mozart önemli eserlerini yarattı: "Saraydan Kız Kaçırma" operası büyük ilgi gördü, 1786 da "Figaronun Düğünü" büyük başarı kazandı. Daha sonraları "Don Giovanni", "Jupiter", "Cosi Fan Tutti" ve tamamen masonik bir tema üzerine kurulmuş olan "Sihirli Flüt" uzun bir liste tutan eserlerinden bazılarıdır. "Sihirli Flüt"ün librettosu dahi bir mason olan Schikaneder tarafından yazılmıştır.

Mozart'ın müzik karyeri ile masonik hayatı adeta birbirinin içine girmiştir, birbirinin tamamlayıcısıdır. Mozart'ın masonik inisiyasyonu müzik dehasına güç veren ilhamlardan biri olmuştur.

Mozart 14 Aralık 1784 te Viyanada "Zum Wohltätigkeit Locasında" tekris oldu, daha sonra "Zur wahren Eintracht" Locasında ikinci dereceye geçti ve "Gekrönte Hoffnung" Locasında üstat olarak bulunduğunu kayıtlarda görüyoruz.

SCHILLER..

Alman şairi Schiller'in masonluğu hakkında bazı tereddütler olmasına rağmen eserlerinde masonik ifadelere rastlanmaktadır.

Schiller'in "İlahi Güce Sevgi" şiiri 1785 te "Zu den drei Degen" (Üç Kılıç) Locasının masonik şiirler kitabında ilk defa yayınlanmıştır.

BEETHOVEN

Ludwig van Beethoven, 17 Aralık 1770 te Bonn'da doğdu ve 26 Mart 1827 de fırtınalı bir gecede öldü.

Beethoven, ilk müzik bilgilerini şarkıcı olan babasından aldı. Viyanaya gittiğinde Mozartla tanıştı ve Mozart onun olağanüstü yeteneğini ilk keşfedenlerden biri oldu.

Beethoven ikinci kez Viyanaya 1792 de gelerek oraya yerleşti, ve ölünceye dek orada kaldı. 1800 yıllarında kulaklarındaki bir hastalık sonucu duymamaya başladı..

Beethoven, müzik eleştirmenleri tarafından Mozart ve Haydn'in doğal devamı olarak yorumlandı. Bağımsızlık ve özgürlüğe olan bağlılı-

ğını hiç bir zaman unutmamış, "Fidelio" adlı tek operasında olduğu gibi her fırsatta belirtmekten çekinmemiştir. Beethoven, kendisinden sonraki döneme, tümüyle 19.yüzyıl müzicine büyük etkisi olmuştur.

Başlıca eserleri arasında Dokuzuncusu koro ve solo katılımlı 9 senfoni, bir keman konçertosu, 5 piyano konçertosu, Üçlü Konçerto, 32 piyano sonatı, 10 piyano-keman sonatı ve 5 viyolonsel sonatı sayılabilir.

1790-91 yılında hürriyet şairi Konrad Pfeffel'in Hür Adam adlı şiirini, Bonn'daki Azimli Kardeşler Locası için Lied olarak besteleyen Beethoven K. devrin masonik müzik edebiyatına bir yenisini daha kattı. Şair Pfeffel'in bu şiiri şu sözlerle başlıyordu:

*Kime hür adam denir?
Kendi iradesine dayanan,
Zalime kul olmayan
İnsana hür adam denir!*

YILDÖNÜMLERİ

Pek çok ülke mason localarının yıldönümlerinde hatıra pulları çıkarmıştır. Bunlara ait iki örnek Filipinler ve Jamaica'dır.

Filipinler ve Filipines yerine bugün artık bu ülke yerlilerin kendi dillerine göre Pilipinas demeyi tercih etmektedirler.

Pilipinas 1992 de Nilad Locasının 100. yıldönümü nedeniyle üç puldan oluşan bir seri çıkarmıştır. İlginç olan taraf pullar üzerinde bir locada bulunan eşyalar ve sembollerin gösterilmiş olmasıdır.

Pulların birinde (8p) M.H. del Pilar'ın resmi ve adı yazılıdır. 1850 de Bulacan'da doğan Marcelo H. del Pilar, Pilipinas Masonluğunun babası olarak kabul edilen del Pilar Masonluk Nurunu İspanyada Solidaridad Locasında aldı. 12 numaralı Nilad Locası Filipinlerin en faal localarından biridir.

1992 yılında Provensiyal Masonluğun 250. yıldönümünde Jamaica bir seri pul çıkarmıştır. pulun birinde kutsal Kitap üzerinde gönye ve pergel, diğerinde ise G harfini çevreleyen gönye ve pergel, fonda da Jamaica adasının resmi görülmektedir.

SÜTUNLAR

Avusturya ve Yunanistan, masonlukta sembol olan Dorik, İonik ve Korintiyen sütunları pularına koymuşlardır.

Bu sütunların tarihçe ve anlamlarına bir göz atalım, şöyle ki:

DORİK ŞEKİL

Dorik şekle ilk defa M.Ö. 1100 yıllarında Peleponezde rastlanmıştır. Bu şeklin karakteristiği sütularda düz hatların hâkim olmasıdır.

Klâsik dorik düzenle inşa edilmiş ilk tapınak Libon'un eseri olan Olimpteki Zeus tapınağıdır. Bu binanın ön cephe sütunlariyle yan cephe sütunları arasında bir aritmetik oran vardır. Yan cephenin sütunları, ön cephedeki sütunların iki katından bir fazlasına eşittir. Buna göre Partenon'daki sayı, 8 in 17 ye olan oranındadır. Bu düzenin erkeksi bir karakteri vardır. Dorik sütun kısadır, masiftir, yüksekliği, kaidesindeki daire çapının sekiz katına eşittir.

Dorik adının, Achaie kralı Hellen ile Pelepones'in oğlu Dorus'a izafeten konulduğu söylenmektedir.

Masonlukta, yemin kürsüsündeki ışıklı üç sütundan biri olup Kuvveti sembolize etmektedir.

İONİK ŞEKİL

İonik şekil ilk defa Anadolu'da tarihe girmiş olup Mısır medeniyetinin etkisiyle gelişmiştir.

İonik düzende sütunlar, dorik tapınaklarındakine nazaran daha ince ve daha uzundur. Sütunun tepesi rölyeflerle süslenmiş olup bir sıra dişçiklerle bitirilmiştir. Atinadaki Zafer ve Efesteki Artemis tapınakları bu düzenin tipik örnekleridir.

İonik şekil zarif ve kadınsı bir ifade taşır. Eleusis esrarlı inisiyasyonla bir bağlantısı vardır.

İonik sütunun yüksekliği kaidesindeki daire çapının dokuz katına eşittir. Bu tip sütunlara Egedeki Efes tapınağında rastlanmaktadır.

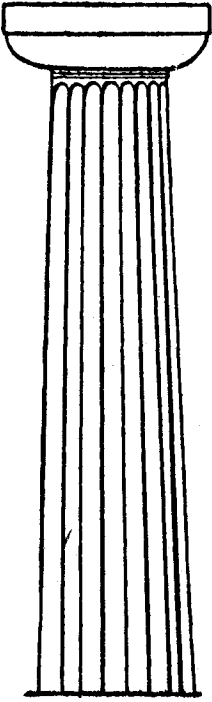
Masonlukta, yemin kürsüsündeki ışıklı üç sütundan biri olup Aklî Hikmeti sembolize etmektedir.

KORENTİYEN ŞEKİL

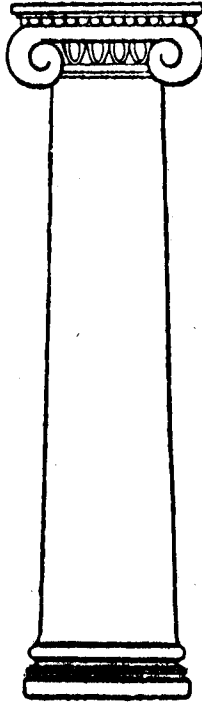
Korentiyen şekil, dorik ve İonik şekillerden sepet biçiminde olan bağlığından dolayı farklıdır. Sepetin içinden çıkan iki sıra yaprak üste doğ-

ru çıkarak kıvrılırlar. Mimarî süslemede bitkilerin kullanılması, bina içine etkisini sürdüren güçleri sembolize eder.

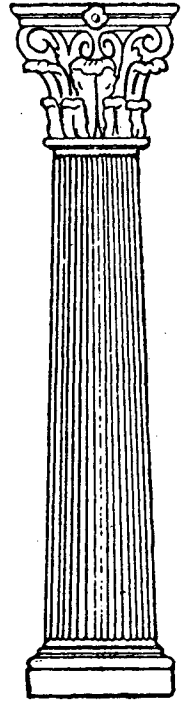
Bu dekorasyon düzeni daha sonraları Roma ve Gotik mimarisinde kendini gösterecektir. Buna bir örnek Epidor'daki Tholos'ta görülebilir.

DORİK

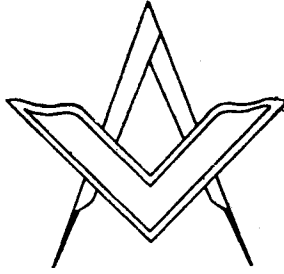
İONİK

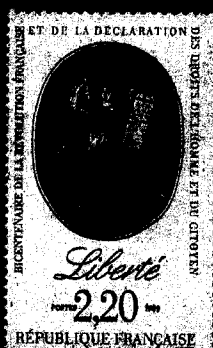

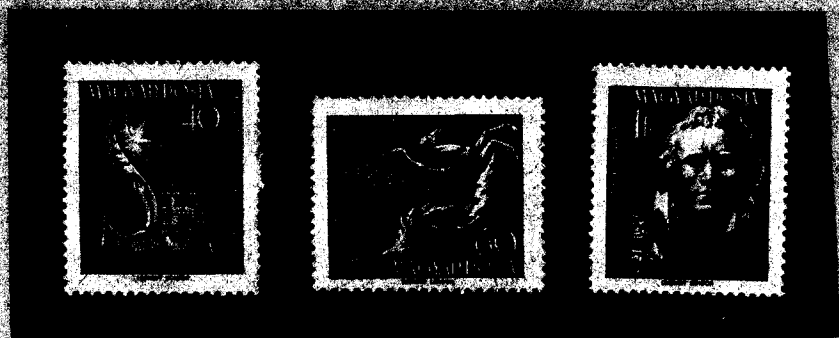
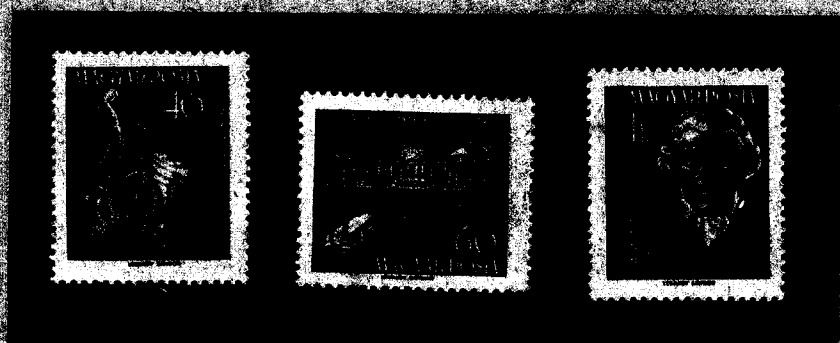
KORENTİYEN

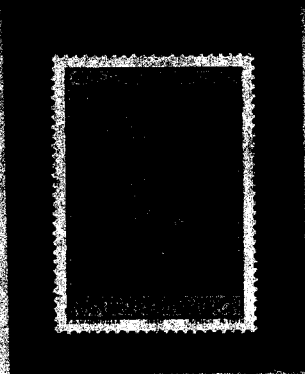
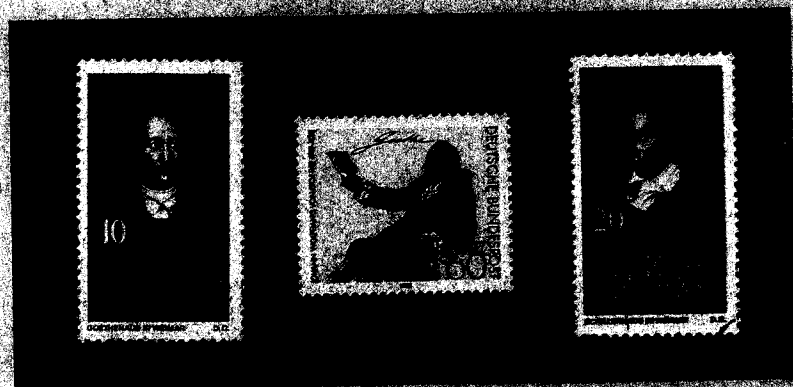
Korentiyen şekil mürekkep bir görünümüdür. Burada doğanın elemanlariyle insanın iradesinin birleşmesinin bir ifedesidir. Sütunun yüksekliği, kaidesindeki çapın on katına eşittir.

Masonlukta yemin kürsüsündeki ışıklı üç sütundan biri olup Güzelliği sembolize etmektedir.

TÜRKAY LOCASI İS'AD VE KONSEKRASYON İNTİBALARI

Derleyen : Faruk Deniz

Yıl 1993, Mayısın 29'u, günlerden Cumartesi, Frankfurt şehrinde, Holiday Inn Otelinde düzenlenen mâbette, Türk Masonluk Tarihine olduğu kadar, dünya Masonluk tarihine geçen konsekrasyon töreni...

Neden mi tarihî olay 995 Numaralı Türkay Locasının konsekrasyonu?..

Çünkü: TÜRKAY Locasının KONSEKRASYONU, Amerika-Kanada Locası en büyük üstadı ve görevlileri tarafından yürütüldü, BERAT'larının Birleşik Alman Locaları en büyük üstadından aldı... Ve de Almanya Birleşik Locaları Jurisdiksiyonu hududları içinde Türkçe Ritüelle çalışma yapacak... İşte Kardeşlerim; böylesine renkli, böylesine evrensel bir konsekrasyon töreni belki de Masonluk tarihinde ilk defa yaşıyordunuz.

O gün Holiday Inn Otelinde düzenlenen mâbette yapılan törene 300'e çok yakın sayıda kardeş katıldı. Çalışmaya önce Türkay Locası görevlilerinin is'adı ile başlandı. Bu törene geçmeden önce, Türkay Locası Üstadı Muhteremî Metin Cangör, K. kısa bir konuşma yaptı. Konuşmasına Türkiye'den ve Almanya'nın çeşitli şehirlerinden törene katılmak üzere gelenlere teşekkürlerle başladı. Daha sonra Türkay Locasını kurma girişimlerinde karşılaştıkları zorlukları nasıl çözdüklerini açıkladı ve Amerika-Kanada Büyük Üstadını kürsüye davet etti. Çekicini kendisine tevdi ederek İs'ad törenin başlayabileceğinin söyledi.

Törene kasetli teyppen çalınan müzikle başlandı. O anda Mâbede birbiri ardından 4 sancaktar, sırasıyla, Amerika, Almanya , Kanada, Türk Bayraklarını taşıdıkları halde yemin kürsüsü önüne geldiler ve sıralandıktan sonra, ellerindeki sancakları, dik durumdan, döşemeye paralel gelecek şekilde indirerek Üstadı Muhteremî selâmladılar.

Hemen ardından Amerikan Millî Marşı çalmaya başladı ve amerikan sancaktarı yemin kürsüsünün etrafında gönye yaparak doğuya gidip sancağını yerleştirdi. Onun gibi Alman Millî Marşı, Kanada Millî Marşı ve Türk Millî Marşları çalınarak her sancaktar bayraklarını doğudaki yerlerine diktiler. Bu sahne o kadar heyecan verici o kadar duygusal oldu ki, mâbette bulunan bütün Türk Kardeşlerimizin ve hemşirelerimizin gözleri göz yaşları ile doldu. Gerçekten görülmeye yaşanmaya değer bir mutluluktu...

Daha sonra Türkiye Locası görevlilerinin yemin törenine geçildi.

Kardeşlerim, önemli bir hususu belirtmeyi unuttum. Hemşirelerimiz, hatta kardeşlerimizin önlüksüz dostları da İs'ad törenini Mâbette bizimle birlikte izlediler. Türkiye'deki uygulamadan değişik olarak Türkçe ve İngilizce okunan yemin metniyle top-luca yemin ettiler.

Hemşireler; görev protokol sırasına göre, birinci tören üstadından aldıkları bijuları eşlerinin boynuna taktılar ve öperek kutladılar. Konsekrasyon törenine geçmek üzere çalışmaya 15 dakika ara verildi.

Bu duraklamada Yunanlı Papakonstantinou kardeşler piyano eşliğinde Schubert'ten Silvia, Charles Gounod'dan Ave Maria, Richard Straus'tan Allerseelen, Zueignung parçalarını söylediler.

Mason olmayan konuklar ve hemşireler Mâbedi terkettikten sonra Konsekrasyon töreni başladı ve ritüele uygun olarak çok mükemmel şekilde icra edildi.

Çalışma kapatılmadan önce, Türkiye Locası Üstadı Muhteremî, Konsekrasyon anısına hazırladığı hediyeleri, Türkiye Büyük Locası Büyük Üstadı en muhterem Can Arpaç K.'e Birleşik Alman Locaları Büyük Üstadı Rainer J. Schicke K.'e Amerikan-Kanada Büyük Locası önceki Büyük Üstadı Donald S. Metscher K.'e ve isim ve görevlerini hatırlayamadığım fakat Türkiye Locasının kuruluşunda katkıları ve yardımları olan bütün kardeşlere dağıtılar. Bu arada Türkiye Locası Fahri Kurucu üyesi Faruk Deniz'e de hediye verdiler.

Karşılıklı hediyeye teşekkürlerle birlikte yapılan ilginç konuşmalardan hatırımda kalan bazı bölümleri aktarmak istiyorum:

Büyük Üstad en Muhterem Can Arpaç:

"Orada bir loca var Frankfurt'ta

Gidemesek de, göremesek de

O loca bizim locamızdır,

O loca Türkiye Locasıdır." diyordu.

Almanya Birleşik Locaları büyük üstadı en muhterem Rainer J. Schicke K. ise: Türkiye'de Almanca ritüelle çalışan 17 Numaralı Libertas locasının 1952 yılında çalışma beratı aldığını, şimdi de Almanya'da Türkçe ritüelle çalışan 995 Numaralı Türkiye locasının kurulduğunu belirtti.

Geç de olsa, 41 yıl sonra, bir buçuk milyondan fazla Türk asıllı insanın yaşadığı Almanya'da böyle bir locanın kuruluşunu kutladı ve görevlilere başarılar diledi.

Törene son verildi ve Holiday Inn otelinin restoranında Kardeş Sofrasında geç saatlere kadar neşe içinde yenildi, içildi, yeni dostluklar kuruldu, masonluğa yakışır şekilde eğlenildi.

Evet kardeşlerim; Türkiye Locasının ikramları Pazar ve Pazartesi günleri de devam etti. Pazar günü, Braubach'tan Rudesheim'e Ren nehri üzerinde bir vapur gezisi yapıldı. Vapurda öğle yemeği de yenildi. Pazartesi günü ise Steinau'daki bir tavuk çiftliğinde piknik yapıldı. Aynı gece Türkiye Locasının çalışmalarını yaptığı mâdebin alt katındaki lokantada veda yemeği ile şölen sona erdi. Türkiye locası kardeşleri muradına erdi, bizler de adeta bir masonik masalı yaşadık.

Localarda Verilen Konferanslar

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
İSTANBUL			
Libertas	Melih Sarter	Masonluk ve kadınlar.	30.06.1993
	Eduard Matschnigg	Hedefimiz-Ustalık Derecesi	22.09.1993
Ahenk	Hoşcan Tura	Doğuya Seyahat	30.06.1993
Fazilet	Tamer Ayan	M.-'luğun Sosyal Öğretileri.	21.09.1993
Sevenler	Osman Uçarer	Sibernetik	10.09.1993
Hisar	Doğan Hızlan	Günümüzde Kültürel Yozlaşma	21.09.1993
Üçgen	Neşet Üster	Masonik Demokrasi	11.06.1993
	Levent Dirik	Neden Üç Kitap	17.09.1993
Üçşık	Necmi Karakullukçu	Geleneksel M.-'luk	20.09.1993
Gün	Şadan Ersoy	M.-'lukta süreklilik	23.09.1993
İrem	Ergun Zoga	Bir Masonun Düşünsel Gelişme Sorumluluğu ve Zorunluluğu	24.09.1993
Meşale	Rıfat Behar	Süleyman Mabedi.	22.09.1993
Anadolu	Raşit Temel	Masonluğun Nuru	14.09.1993
Dostluk	Aliyar Dengiz	Tablolar	20.09.1993
ANKARA			
Barış	Necdet Açınal	Ritler ve Şövalyelik	21.06.1993
Çankaya	Hasan Koni	Meşrutiyet Döneminde Masonluk	11.06.1993
Ahiler	Güngör Öcal	Dil, Belagat ve Susmak	24.06.1993
Eşitlik	Tayfun Uzbay	Bilinçli İlaç Kullanımı	8.06.1993
Gökkuşağı	Salim Rıza Kırkpınar	Ömer Hayyam ve Masonluk	11.06.1993
İZMİR			
Kordon	Nelson Arditi	Masonlukta Disiplin ve Tolerans	17.06.1993

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI SOYADI	DOĞUM YERİ VE TARİHİ	TEKRİR TARİHİ	LOCASI	EB.. MAŞ.. İNTİKAL TARİHİ
Sinan Sedat Erkol	Trabzon 1945	20.11.1981	İrem	16.6.1993
İzzettin Somer	İstanbul 1921	11.1.1978	Atlas	20.6.1993
Metin Özdöl	Samsun 1944	20.10.1981	Güzel İstanbul	6.6.1993
Ertuğrul Sayın	Adana 1942	4.11.1985	Dostluk	18.6.1993
Yurdal Türkkay	Konya 1948	30.04.1990	İnanış	23.06.1993
İhsan Elgin	Marmaris 1907	22.07.1956	Gönül	01.07.1993
Cevdet Tolgay	İstanbul 1916	23.10.1958	Gönül	21.06.1993
İsmail Hüsrev Tökin	İstanbul 1902	05.12.1950	Kültür	19.06.1993
Saim Bostancıoğlu	İstanbul 1919	16.06.1955	Yükseliş	05.07.1993
Silven Barzilay	İstanbul 1932	18.10.1973	Freedom	04.08.1993

HIÇ BİR ŞEY ÖLMEZ – HER ŞEY YAŞAR

**Eb. Maş' a İntikal eden kardeşlerimize Ev.. 'In U.. Ml.. 'ndan sonsuz mağfiret
ve kederli allelerine ve bütün kardeşlerimize sabırlar dileriz.**

MİMAR SİNAN

Organ of the Grand Lodge

of Free and Accepted Masons of Turkey

CONTENTS

4. Message from M.W. Grand Master Bra. Can Arpaç
10. Message from M.W. Grand Master Bra. Can Arpaç
13. Man Cevad Memduh ALTAR
21. G.M. Muhiddin Osman Omay Ahmet AKKAN
27. The 31st March Events (31 March 1999) Celil LAYIKTEZ
43. Basic Morality Problems and the Egoistic
Gene Hypothesis Fuat GÖKSEL
46. Freemasonry in Czechoslovakia Faliş ERKSAN
50. What does Freemasonry expect from us? Raşid TEMEL
53. Freedom..... Kaptan ÇERMAN
59. On Plato, Mevlana and Freemasonry Hoşcan TURA
73. Human Rights; Writers, Musicians;
Anniversaries, Columns İsmail İŞMEN
85. Impressions from the Installation and Consecration
Ceremonies of Lodge Turkey in Frankfurt Faruk DENİZ
87. News from Lodges Mimar SİNAN
88. Obituaries Mimar SİNAN

Adress : 25, Nuruosmaniye Sokağı — Beyoğlu / İSTANBUL

YEAR : 1993

NO : 89